

100 облич Української революції

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Історик, мав псевдо "Старець", ідейний натхненник українського національного руху, з березня 1917 року – голова Української Центральної Ради. Його найважливіша наукова праця – "Історія України-Руси" в 10 томах. Над нею з перервами працював 38 років.

Михайло Грушевський (1866–1934)

Народився 29 вересня 1866 року в місті Холм (нині – Польща) в сім'ї вчителя гімназії, організатора народної освіти. Виростав на Кавказі. Навчався у Тифліській гімназії, на історико-філологічному факультеті Київського університету святого Володимира. Із 1894 року – професор Львівського університету. Очолив Наукове товариство імені Тараса Шевченка, яке називають першою українською академією наук.

У березні 1917 року обраний головою Української Центральної Ради.

1919 року емігрував до Чехословаччини, але 1924-го повернувся до Києва, де працював в Академії наук. У 1929 році обраний академіком АН СРСР. Однак вже згодом комуністичний режим розпочав нещадне цькування вченого. Від березня 1931 року перебував у Москві у "відрядженні" під пильним наглядом ОГПУ. Спецслужби в документах називали історика "Старик" або "Старець". Заарештовувався за звинуваченням у керівництві "Українським національним центром". Однак вини вченого не довели, тому звільнили. Помер у Кисловодську в 1934 році. Похований на Байковому кладовищі у Києві.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Нащадок одного з найстаріших козацько-шляхетських родів України. Останній гетьман України. За його правління було налагоджено дієздатну адміністративну систему управління, розбудовувалися освіта, наука, державний апарат.

Павло Скоропадський (1873–1945)

Народився 15 травня 1873 року в німецькому місті Вісбадені. Дитинство провів у родовому маєтку Тростянець на Полтавщині. Отримав належну соціальному статусу освіту – закінчив Петербурзький пажеський корпус. Брав участь у Першій світовій війні, нагороджений орденом Святого Георгія. У 1916 році – командир 34-го армійського корпусу, який дислокувався на території України.

Із початком Української революції активно долучився до українізації армії, став командиром 1-го Українського корпусу. У жовтні 1917 року на з'їзді Вільного козацтва в Чигирині обраний отаманом.

29 квітня 1918 року став гетьманом Української Держави. Вона здобула визнання майже 30 країн світу. Було налагоджено дієздатну адміністративну систему управління, розбудовувалися освіта, наука, державний апарат.

14 грудня 1918 року зрікся влади і таємно виїхав до Німеччини. Залишився лідером частини української політичної еміграції – гетьманського руху. Зусиллями Павла Скоропадського у 1925 році створено Український науковий інститут при Берлінському університеті. У роки Другої світової війни допомагав звільненню з німецьких таборів українських військовополонених і лідерів визвольного руху Степана Бандери, Андрія Мельника, Ярослава Стецька. Помер 26 квітня 1945 року від поранення під час бомбардування у Баварії. Похований в Оберстдорфі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

*Адвокат, ідеолог українського націоналізму, організатор війська, автор брошури “Самостійна Україна”.
“Українська національна думка мусить обніматися всіх українців, де б вони не проживали, на всій Україні, без огляду на державні кордони...”*

Микола Міхновський (1873–1924)

Народився 31 березня 1873 року в селі Турівка Полтавської губернії (нині – Київська область) у родині сільського священика. Нащадок старовинного козацького роду. Навчався на юридичному факультеті Київського університету святого Володимира. Входив до Братства тарасівців. 1899 року переїхав до Харкова, де займався адвокатською практикою та громадською діяльністю. Для новоствореної Революційної української партії (РУП) написав програму “Самостійна Україна”, що вийшла брошурою у 1900 році у Львові.

У 1902 році заснував Українську народну партію (УНП), що проголосила своєю метою боротьбу за незалежність України. Написав маніфест “10 заповідей УНП”. Із початком Української революції став одним з організаторів “Українського військового клубу імені гетьмана Павла Полуботка” та 1-го Українського полку імені Богдана Хмельницького. Був представником Українського генерального військового комітету, членом Української Центральної Ради. Восени того ж року оселився на Полтавщині, обраний Лубенським мировим суддею, приєднався до Української демократичної хліборобської партії. За Української Держави перебував в опозиції до влади, але не підтримав антигетьманське повстання. Із 1920 року в еміграції. 1924 року повернувся до Києва, був заарештований і невдовзі випущений. 3 травня загинув у Києві за загадкових обставин.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

“Лікар людських душ”, найпопулярніший драматург, публіцист, автор тритомної праці “Відродження нації”, заступник голови Української Центральної Ради, перший голова Генерального Секретаріату, голова Директорії УНР.

Володимир Винниченко (1880–1951)

Народився 28 липня 1880 року в Єлисаветграді (нині – Кропивницький) у селянській родині. Закінчив Єлисаветградську та Златопільську гімназії, юридичний факультет Київського університету святого Володимира.

Під впливом соціалістичних ідей обрав шлях революціонера. Брав активну участь у Революційній українській партії, за що був виключений з університету.

Лідер Української революції. На Всеукраїнському національному конгресі обраний заступником голови Центральної Ради, членом Малої Ради, згодом очолив українську делегацію на переговорах з Тимчасовим урядом. Був головою Генерального Секретаріату. Автор більшості декларацій та офіційних актів, зокрема I і IV Універсалів. Після революції опинився в еміграції, мешкав в Австрії та Франції. “Гарячими слідами” написав тритомну працю “Відродження нації”, де виклав власне бачення революційних подій. “Лікарем людських душ” називали Винниченка-письменника, бо ввів в українську літературу нову проблему – внутрішній конфлікт людини, пошук сенсу життя. Революціонер-драматург, який підкорив режисерів і театралів України та Європи психологічним експериментом і новим героєм – інтелігентом замість селянина. Започаткував модерністську течію – неореалізм, філософську концепцію – конкордизм (чесність із собою), наукову фантастику й антиутопію. Помер у Франції 6 березня 1951 року.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Організатор українського кооперативного руху, вчений-економіст, у першому уряді УНР – Генеральний секретар земельних справ, а за Директорії – міністр продовольчих справ, фінансів, голова уряду.

Нащадок старовинного козацького роду з Полтавщини. Народився в містечку Градизьк. Під час навчання на фізико-математичному факультеті Харківського університету долучився до визвольного руху. Активіст Революційної української партії, за що тричі відбував покарання у в'язниці. У 1910-х організував кредитні спілки та кооперативні курси на Волині, Полтавщині та Кубані. Викладав у Харкові.

У 1917 році увійшов до Центральної Ради та Малої Ради. Як Генеральний секретар земельних справ займався створенням Крайового та місцевих земельних комітетів. Автор Тимчасового земельного закону від 18 січня 1918 року, за яким земля та надра оголошувалися власністю народу, і кожен мав отримувати стільки землі, скільки зможе обробляти власною працею. За гетьманату очолював управу Українського кооперативного комітету, входив до ради директорів “Дніпросоюзу” та “Українбанку”, співзасновник Кооперативного інституту імені Михайла Туган-Барановського в Києві.

За Директорії УНР обіймав посади міністра продовольчих справ, міністра фінансів і голови Ради народних міністрів. Став одним із “батьків” української гривні. З 1920 року в еміграції. Мешкав у Німеччині, Чехословаччині, США. Продовжив наукову та громадсько-політичну діяльність, заснував українські вищі навчальні заклади за кордоном. Помер на 98-му році життя, похований у США (штат Нью-Джерсі).

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Автор назви “Українська Народна Республіка”, публіцист-рекордсмен, співзасновник Центральної Ради і товариш її голови, академік і віце-президент Всеукраїнської Академії наук, автор “Історії українського письменства”. Засуджений у сфабрикованій справі “СВУ”, загинув у нетрях ГУЛАГу.

Уродженець Київської губернії (нині – Черкащина), виходець із родини священика. Закінчив юридичний факультет Київського університету святого Володимира. Був співзасновником Української радикальної партії та Товариства українських поступовців. Із початком Української революції співзасновник Центральної Ради, а згодом товариш (заступник) голови Центральної Ради. Був лідером Української партії соціалістів-федералістів. У першому уряді обійняв посаду Генерального секретаря міжнародних справ. Поборник ідеї автономії України у федерації рівноправних народів, ініціював скликання в Києві З'їзду поневолених народів Росії. Ліберал за переконаннями. Виступав проти рішучих кроків УЦР у стосунках із Тимчасовим урядом, через що мав розбіжності з іншими урядовцями. За часів Директорії відійшов від активної політичної діяльності. Після ліквідації УЦР зосередився на науці. Працював в Українській академії наук, а з 1922 року – віце-президент ВУАН.

Серед соратників здобув славу “хрещеного батька” Української Народної Республіки, бо йому належала пропозиція назви УНР. Відзначився як надзвичайно плідний літературознавець та публіцист. У 1930 році засуджений до 10 років таборів за сфабрикованою справою Спілки визволення України. Помер 1939-го у в'язниці міста Ярославля. Реабілітований у 1989 році.

Сергій Єфремов (1876–1939)

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Педагог і письменник, літературознавець і перекладач, перший міністр освіти України, завдяки якому розпочалася українізація шкіл, відкрито Український народний університет, Педагогічну академію та Академію мистецтв. Загинув 1918 року за невідомих обставин.

Іван Стешенко (1873–1918)

Народився в багатодітній сім'ї в Полтаві. Там навчався в класичній гімназії, виявив здібності до поезії та мов.

Після історико-філологічного факультету Київського університету святого Володимира працював у Київській жіночій гімназії. За участь у політичному житті 5 місяців провів в ув'язненні і висланий без права проживати у великих університетських містах. 1900 року повернувся до Києва, де займався викладацькою діяльністю. Однак через 5 років знову заарештований, відсторонений від педагогічної праці.

У 1917 році – один із організаторів Центральної Ради, очільник Генерального секретарства освіти, увійшов до Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Розгорнув активну діяльність з відкриття і становлення українських навчальних закладів, зокрема 53 середніх шкіл, Педагогічної академії та Академії мистецтв. Вбитий у Полтаві 1918 року невідомими злочинцями.

Автор збірок поезій “Хуторні сонети” (1899), “Степові мотиви” (1901), оповідання “На заводі”, драми “Мазепа”, перекладів українською мовою творів Овідія, Олександра Пушкіна, Фрідріха Шіллера, Джорджа Байрона.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Публіцист, Генеральний писар першого українського уряду, міністр внутрішніх справ. Заарештований у справі “Українського національного центру”, загинув у ГУЛАГу.

Павло Христюк (1890–1941)

Народився на Кубані, в козацькій родині. Там мешкав до 1912 року. Навчався в Київській політехніці, де активно включився до українського руху. Як публіцист і критик співпрацював із єдиною на той час українською щоденною газетою “Рада”, а згодом – із журналом “Комашня”.

На початку Української революції був одним із лідерів Української партії соціалістів-революціонерів, учасником Центральної Ради, а згодом – Генерального Секретаріату. В першому українському уряді обійняв посаду Генерального писаря – вів протоколи засідань, готував проекти державних актів, стежив за дотриманням необхідних процедур. Підпис Христюка скріплював найважливіші документи.

Він ініціював створення печатки уряду. В її основі – герб Володимира Великого. Після проголошення IV Універсалу став міністром внутрішніх справ.

З 1919 року на еміграції у Відні, де став співредактором журналу “Борітеся – поборите!”. Автор чотиритомника “Замітки і матеріали до історії української революції”. З 1924 року в Україні. Працював у державних установах, готував наукові та публіцистичні праці. У 1931 році заарештований за звинуваченням у справі “Українського національного центру”. Загинув у таборі ГУЛАГ в Архангельську.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Лідер кримськотатарського руху. Автор гімну "Я присягнувся!", засновник партії "Міллі Фірка", позбавив жінок обов'язку носити чадру. Був страчений більшовиками в лютому 1918 року.

Номан Челебіджіхан (1885–1918)

Народився поблизу Джанкою в родині землевласника. Закінчив університети Стамбула та Петербурга, одержав вищу юридичну і богословську освіту. З однодумцями заснував студентські організації: Асоціація молодих татарських письменників, Товариство кримськотатарської учнівської молоді, "Vatan" ("Батьківщина"). На з'їзді кримських татар у березні 1917 року обраний головою Всекримського Мусульманського виконкому і муфтієм мусульман Криму, України, Литви, Польщі та західної частини Росії. Сприяв відкриттю в Сімферополі жіночої гімназії та технікуму, в Бахчисараї – Педагогічного інституту імені Ісмаїла Гаспринського, Національного кримськотатарського музею у Ханському палаці, Національного художнього технікуму, курсів підвищення кваліфікації вчителів, налагодженню друку кримськотатарських газет. Будучи муфтієм мусульман Криму, скасував обов'язок для кримськотатарських жінок носити чадру.

Засновник партії "Міллі Фірка", яка під його керівництвом перетворилася на впливову силу в Криму. Займався створенням кримськотатарських військових формувань, зокрема 1-го Кримськотатарського батальйону.

Очолив кримськотатарську Директорію. Після захоплення більшовиками Криму в січні 1918-го Номана Челебіджіхана заарештували, 23 лютого стратили.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Перший український міністр юстиції, завдяки якому судочинство почали вести українською мовою. Географ, економіст, журналіст. Викрадений у Празі радянськими органами. Помер у Лук'янівській в'язниці.

Валентин Садовський (1886–1947)

Народився у Пліщині на Волині (нині – Хмельницька область) у родині священика.

Закінчив Острозьку гімназію, Київський університет святого Володимира (юридичний факультет) і Петербурзький політехнічний інститут (економічний факультет).

У 1917 році став співзасновником Української Центральної Ради. Молодий правник, адвокат із двома вищими освітами обійняв посаду Генерального секретаря юстиції в першому уряді України. На секретарство покладалося завдання – створити власну правову систему. З ініціативи Садовського судочинство почали вести українською мовою.

У 1918 році викладав на курсах українознавства та позашкільної освіти. Увійшов до складу Українського національного союзу. За часів Директорії займав посаду міністра праці УНР. У 1920 році емігрував до Чехословаччини. Там займався громадською та науковою роботою, викладав в Українській господарській академії в Подєбрадах. У 1945 році в Празі його захопила радянська військова контррозвідка. Отримав 10 років ув'язнення за "антирадянську діяльність". Загинув у Лук'янівській тюрмі.

Посмертно реабілітований 1993 року.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Автор праць про рослинний світ та історію визвольних змагань. Лідер Української соціал-демократичної робітничої партії, співорганізатор Вільного козацтва на Катеринославщині. Прем'єр-міністр УНР часів Директорії.

Ісаак Мазепа (1884–1952)

Уродженець Чернігівщини. Після закінчення духовної семінарії опановував природничі науки в Петербурзькому університеті, де зійшовся із Симоном Петлюрою та Миколою Поршем і долучився до Революційної української партії, а потім – Української соціал-демократичної робітничої партії. Згодом її лідер.

Із початком Української революції очолив український рух на Катеринославщині. Працював в губернській управі. Організатор Вільного козацтва на Катеринославщині. За Директорії обіймав посаду міністра внутрішніх справ УНР. Із серпня 1919-го до травня 1920-го – прем'єр-міністр. Брав участь у Першому Зимовому поході Армії УНР. Вважав, що радянські настрої в народних масах – це ілюзії, які зникнуть при зустрічі з режимом більшовицької диктатури й терору.

Від 1920 року жив на еміграції – спершу у Львові, пізніше – в Чехословаччині, Австрії, Німеччині. Співзасновник Української національної ради і голова уряду УНР в еміграції (1948–1952). Лідер Української соціалістичної партії, заснованої у 1950 році.

Автор спогадів “Україна в огні і бурі революції” та історичних нарисів “Большевизм і окупація України” (1922).

Помер 8 березня 1952 року в Аугсбурзі (Німеччина).

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Історик, нащадок давнього козацького роду, крайовий комісар Галичини й Буковини, міністр закордонних справ часів гетьманату. Автор близько однієї тисячі праць, зокрема “Історії України 1917-1923”.

Дмитро Дорошенко (1888–1951)

Народився в Єлисаветграді (нині – Кропивницький). Нащадок Никона Дорошенка – рідного брата гетьмана України Петра Дорошенка. Освіту здобував у Варшавському, Петербурзькому, Київському університетах. Викладав історію, займався журналістикою. Засновник київської та катеринославської “Просвіт”.

У березні 1917 року обраний членом Центральної Ради від Української партії соціалістів-федералістів. Невдовзі – крайовий комісар Галичини й Буковини; з вересня – Чернігівський губернський комісар. Співзасновник видавництва “Сіверянська думка”.

Із травня 1918 року – міністр закордонних справ в уряді Павла Скоропадського. Доклав чимало зусиль для міжнародного визнання Української Держави, відкриття дипломатичних представництв у Румунії, Польщі, Швейцарії, Фінляндії та низки українських консульств за кордоном. За його сприяння Брестський мир ратифіковано країнами Четверного союзу.

Після падіння гетьманату викладав у Кам'янець-Подільському університеті. З 1920 року в еміграції. Опублікував близько тисячі праць з української історії, історії культури, церкви, літератури, в тому числі “Нарис історії України” та “Історія України 1917–1923”.

Був професором в університетах Європи, США та Канади. Помер у Німеччині в 1951 році.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Уродженець Седнева, де в батьківській садибі гостював Тарас Шевченко. Голова Ради Міністрів і міністр внутрішніх справ часів Гетьманату, прислужився відкриттю посольств і консульств Української Держави у 20 країнах світу, Національного архіву, Національної бібліотеки, Української академії наук.

Федір Лизогуб (1851–1928)

Народився в містечку Седнів на Чернігівщині. Походив зі старовинного козацько-старшинського роду. Батько – Андрій Іванович, близький знайомий Тараса Шевченка. Мати – Надія Дмитрівна Дуніна-Борковська, представниця старовинного дворянського датсько-польського роду.

1901 року обраний головою Полтавської губернської земської управи. Ініціював спорудження в Полтаві будинку земства в стилі українського модерну, пам'ятника Івану Котляревському, фінансував видання його творів, сприяв відкриттю музеїв.

За часів гетьманату Скоропадського – голова Ради Міністрів Української Держави і міністр внутрішніх справ. На цих посадах мав заслуги в економічній стабілізації, розбудові сухопутних військ, військово-морського флоту, козацтва й Державної варти, налагодженню широких міжнародних зв'язків. За час його прем'єрства Україна відкрила 11 дипломатичних і до 50 консульських представництв у 20 країнах світу, а на своїй території – 12 дипломатичних і 42 консульських представництв від 24 держав. У гуманітарній сфері: відкрито 150 українських гімназій і 2 університети, запроваджено обов'язкове вивчення української мови, видруковано кілька мільйонів підручників, засновано Національний архів, Національну бібліотеку, Українську академію наук, художню галерею й інші заклади культури.

Після 14 листопада 1918 року склав повноваження і виїхав за кордон. Мешкав у Югославії. Помер у Белграді.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Президент Західноукраїнської Народної Республіки, який згодом став її диктатором. Від 1919 року – в еміграції, де продовжив боротьбу за відновлення незалежності ЗУНР, очолював уряд в екзилі.

Євген Петрушевич (1863–1940)

Народився в містечку Буську на Львівщині, в родині священика. Здобув ступінь доктора права в Львівському університеті. Очолював боротьбу проти москвофільства, активний учасник Української національно-демократичної партії. В австрійському парламенті очолював українську репрезентацію.

Президент Західноукраїнської Народної Республіки. 9 червня 1919 року йому передано військову і цивільну владу як диктатору ЗУНР, що передбачало поєднання обов'язків президента і голови уряду.

В листопаді 1919 року із оточенням виїхав до Відня.

У серпні 1920 року утворив закордонний галицький уряд (уряд диктатора ЗУНР). Після визнання Антантою Східної Галичини територією Польщі 15 березня 1923 року еміграційний уряд ЗУНР оголосив саморозпуск, Євген Петрушевич склав повноваження.

Помер у Берліні 29 серпня 1940 року. У 2002 році його прах перевезено до Львова та перепоховано на Личаківському цвинтарі.

Кооператор, економіст, Генеральний секретар харчових справ, видавець журналів і газет для просвітництва селян. Засуджений комуністами до 10 років таборів.

Микола Стасюк (1885–1942)

Народився в Катеринославі (нині – Дніпро). Під час навчання у Петербурзькому гірничому інституті – активіст української студентської громади, а згодом відомий економіст і кооператор. Співзасновник селянських спілок.

У 1917 році – співзасновник Української Центральної Ради. На посаді Генерального секретаря харчових справ зосередився на створенні Всеукраїнського центрального продовольчого комітету.

Після гетьманського перевороту повернувся до кооперативної діяльності, створив і очолив видавництво “Книгоспілка” для друку художньої літератури, наукових праць, шкільних підручників. За часів Директорії керував продовольчим постачанням Армії УНР. У 1920-х працював у ВУАН. У 1930 році заарештований НКВД в справі “Українського національного центру”, засуджений до 10 років таборів. Відбував покарання у Міжгірській колонії посиленого режиму, на будівництві Біломорсько-Балтійського каналу. 1939 року приїхав до Маріуполя.

В роки Другої світової війни працював головним редактором україномовної “Маріупольської газети”, відродив “Просвіту”. У 1942 році заарештований гестапо як активний учасник антинацистського підпілля. Подальша доля невідома.

Юрист, громадсько-політичний діяч Галичини. Перший голова Української національної ради у Львові, уряду ЗУНР. Уповноважений у закордонних справах в еміграційному уряді Євгена Петрушевича.

Кость Левицький (1859–1941)

Народився у Тисмениці (нині – Івано-Франківщина) в родині священика. Закінчив Станіславівську цісарсько-королівську гімназію, згодом Львівський і Віденський університети. В 1884 році став доктором права.

Співзасновник товариства українських ремісників “Зоря” та “Народна торгівля”, почесний учасник Наукового товариства імені Тараса Шевченка, депутат Палати послів австрійського парламенту. 1914 року очолив Головну українську раду.

Після проголошення Західноукраїнської Народної Республіки у листопаді 1918 року обраний першим главою її уряду – Державного секретаріату ЗУНР. Із 1920 року на еміграції у Відні. Представник закордонного уряду Західноукраїнської Народної Республіки й голова Комітету політичної еміграції, від 1921 року – уповноважений у закордонних справах в уряді Євгена Петрушевича.

У 1924 році повернувся до Львова, керував Союзом українських адвокатів. У 1939 році очолив Український комітет захисту, а також делегацію галицької громадськості до нової влади. За це був арештований НКВД та ув'язнений на два роки. У 1941 році повернувся до Львова, став першим головою Української національної ради. Помер того ж року.

Автор праць “Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр.”, “Історія визвольних змагань галицьких українців у часи світової війни 1914–1918 рр.”.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Перший міністр фінансів України, без університетської освіти став успішним кооператором і банкіром, організатором Українського народного кооперативного банку (Українбанк). Головний редактор газети "Комашня".

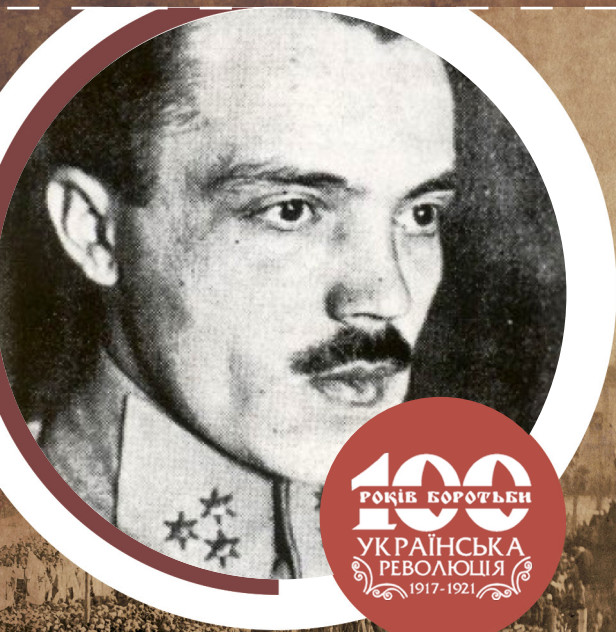
Христофор Барановський (1874–1941)

Родом із Київської губернії (нині – Житомирщина), з бідної селянської родини. Самотужки опанував професію фінансиста, став лідером українського кооперативного руху. В 1905 році заснував власне кредитне товариство, а 1911 році очолив Союзбанк у Києві – центральну українську установу дрібного кредиту. Редагував спеціалізовану газету "Комашня".

1917 року на Всеукраїнському національному конгресі кооперативні організації висунули його до Української Центральної Ради. У першому уряді УНР отримав портфель Генерального секретаря фінансів. Організував Український народний кооперативний банк (Українбанк), фінансовий центр української кооперації, який мав філії у великих містах країни.

1920 року виїхав на еміграцію. Там продовжував фінансову та кооперативну діяльність на посаді міністра фінансів екзильного Уряду УНР. Був представником українських кооперативних союзів за кордоном, написав низку праць, присвячених українській кооперації та фінансовій системі.

Помер у Бразилії.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Сотник Легіону Українських січових стрільців. Лідер Листопадового зриву. Перший військовий міністр ЗУНР і командир Галицької армії. "Буде армія – буде державність!" – говорив він, оголошуючи загальну мобілізацію в українську армію.

Дмитро Вітовський (1887–1919)

Народився в селі Медуха на Станіславщині (нині – Івано-Франківщина). У 1909 році завершив службу в австрійському війську в званні хорунжого. Вступив на правничий факультет Львівського університету, брав участь в акціях за викладання українською мовою. За це в 1910 році відрахований і ув'язнений. Вийшовши на волю, завершив навчання в Кракові.

Під час Першої світової війни очолив перший курінь Українських січових стрільців. За бій на горі Маківці нагороджений медаллю "За хоробрість". Після поранення переведений на Волинь. Долучився до відкриття 11 українських шкіл, став начальником штабу вишколу УСС.

Очолив Центральний військовий комітет у Львові, організатор і керівник Листопадового зриву, Перший командир Галицької армії, Державний секретар військових справ ЗУНР. Головною метою життя бачив творення національної армії.

Навесні 1919 року відряджений на мирну конференцію в Парижі. У серпні, повертаючись в Україну, загинув в авіакатастрофі під Ратибором (Сілезія). Перепохований на Личаківському цвинтарі у Львові.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Ідеолог самостійності України та єдності галичан і наддніпрянців. Державний секретар внутрішніх справ ЗУНР, заступник міністра закордонних справ УНР, представник уряду ЗУНР у США. Автор брошури "Русь—Україна і Московщина—Росія".

Лонгин Цегельський (1875–1950)

Народився у місті Кам'янка-Струмилова (нині Кам'янка-Бузька) на Львівщині. Навчався на юридичному факультеті Львівського університету, практикувався у Відні та Стокгольмі. Захистив докторську дисертацію з міжнародного права. Надалі присвятив себе журналістиці і громадсько-політичній діяльності. Видав у Львові "Самостійну Україну" Миколи Міхновського.

Широкий суспільний резонанс мала його брошура "Русь—Україна і Московщина—Росія" (1901). Обґрунтував ідею самостійності України, єдності галичан і наддніпрянців. Керівник Української національно-демократичної партії. Редагував газети "Свобода", "Українське слово". Входить до складу Головної української ради, Загальної української ради, Союзу визволення України. Активний учасник Листопадового зриву, державний секретар внутрішніх справ ЗУНР. 22 січня 1919 року на Софійському майдані зачитав ухвалу УНР перед оголошенням Акта злуки УНР і ЗУНР. Надалі — заступник міністра закордонних справ УНР, представник уряду ЗУНР у США. Редагував часописи "Український вісник", "Шлях", "Америка", видав монографію "Митрополит Андрій Шептицький" (1937).

Один із творців Українського Конгресового комітету Америки. Помер у Філадельфії (США).

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Діяч, що став символом українського визвольного руху. Головний отаман Армії УНР. Голова Директорії УНР. Очільник української держави в найскладніший її період.

Симон Петлюра (1879–1926)

Народився 10 травня в Полтаві. Навчався в духовній семінарії, звідки був виключений за участь у таємному українському гуртку.

Активний учасник громадського та політичного життя, учителював на Кубані, займався видавничою справою у Львові, працював бухгалтером у Москві.

Від 1917 року став одним із національних лідерів, будівничим українського війська. На першому Всеукраїнському військовому з'їзді обраний головою Українського генерального військового комітету. В першому уряді України обійняв пост Генерального секретаря військових справ. Один із ініціаторів українізації війська. Під час першої російсько-української війни сформував Гайдамацький кіш Слобідської України. За часів гетьманату брав активну участь в діяльності Українського національного союзу.

Увійшов до Директорії УНР, а з 11 лютого 1919 року — її голова. Очолював збройну боротьбу Армії УНР проти червоної та білої Росії. Після завершення Української революції з урядом перебував у Тарнові, Варшаві. З 1923 року оселився у Парижі, де керував урядом УНР в екзилі. Заснував тижневик "Тризуб". 25 травня 1926 року вбитий більшовицьким агентом. Похований на цвинтарі Монпарнас у Парижі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Син греко-католицького священика, прославився як військовий. Начальний вождь Галицької армії. Брав участь у Чортківській офензиві та поході на Київ–Одесу.

Мирон Тарнавський (1869–1938)

Народився в селі Барилів на Львівщині в родині священика. Закінчив офіцерську школу у Відні. Учасник Першої світової війни. У 1916 році став командиром вишколу Українських січових стрільців, а в наступному – очільником Легіону УСС.

Від 1919 року в Галицькій армії. На чолі її 2-го Осадного корпусу брав участь у Чортківській офензиві 7–28 червня. Командував галицькими частинами під час спільного походу українських армій на Київ–Одесу. У подальшому, рятуючи підрозділи від виснажливих боїв у “трикутнику смерті” та епідемії тифу, вступив у переговори з Денікіним про приєднання до Добровольчої армії. За це був відданий під військовий суд. Щоправда, трибунал виправдав.

У 1920 році - головнокомандувач УГА. Коли вона об'єднала сили із Червоною армією, залишив військову службу та переховувався в Києві. По поверненні до Галичини заарештований польською владою. Після звільнення жив у селі Черниці поблизу Бродів. Помер 29 червня 1938 року у львівському шпиталі. Похований на Янівському кладовищі серед стрілецьких могил вояків УГА. Його похорон став масовою українською маніфестацією.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Перший Наказний Отаман Армії УНР і командувач Галицької армії, керував українськими військами в ході “Чортківської офензиві”. Заарештований радянськими спецслужбами, відбував покарання в таборах Ташкента та Норильська, помер в Австрії.

Олександр Греков (1875–1959)

Народився в селі Сопич на Сумщині (тоді – Чернігівщина), в дворянській родині. Закінчив юридичний факультет Московського університету, Миколаївську військову академію Генерального штабу в Санкт-Петербурзі.

Брав участь у Першій світовій війні. За бойові заслуги в операції під Вільном отримав чин генерал-майора.

Із кінця 1917 року на службі УНР, командир 2-ї Сердюцької дивізії, начальник штабу Київського військового округу. У 1918–1919 роках – начальник Головного штабу, головнокомандувач польовими арміями, міністр військових справ УНР, перший Наказний Отаман (командувач) Армії УНР, командувач Української галицької армії. Керував українськими військами в “Чортківській офензиві”.

Через непорозуміння із Симоном Петлюрою виїхав із Західної України до Румунії. З 1920 року на еміграції в Австрії. 21 вересня 1948 року викрадений радянською контррозвідкою і вивезений до Києва. Засуджений на 25 років за антирадянську діяльність. Покарання відбував у таборах Ташкента і Норильська. Звільнений влітку 1956 року, повернувся до Австрії, де й помер 1959 року. Автор мемуарів про визвольну боротьбу 1917–1921-х.

Реабілітований 1989 року.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Створив найбоездатніше формування УНР – корпус Січових стрільців. Засновник Організації українських націоналістів, що об'єднала ветеранів визвольного руху 1917–1921 років і молоде покоління борців за незалежність України. Знищений радянським агентом у Роттердамі.

Євген Коновалець (1891–1938)

Народився в селі Зашкові біля Львова. Походив із польсько-української родини. Зі студентських років відзначався активною громадсько-політичною позицією. З початком Першої світової війни мобілізований до австро-угорської армії. Під час боїв за гору Маківку влітку 1915 року потрапив до російського полону, де провів 2 роки. У 1917 році – один із організаторів формації Січових стрільців. У 1918–1919 роках командував дивізією, корпусом і групою Січових стрільців під час боїв із більшовиками та денікінцями.

Підрозділ став свого роду гвардією УНР, здобув славу в боях за українську державність. При цьому Євген Коновалець не був професійним військовим. Його успіхи пов'язують із вдалою моделлю командування, коли основні рішення належить приймати кадровим офіцерам – начальникам штабів, оперативних відділів.

Від 1920-го – в еміграції. Із колишніх офіцерів УНР і Галицької армії сформував підпільну Українську військову організацію (УВО). У 1929 році став головою Організації українських націоналістів (ОУН). Налагодив зв'язки з урядовими колами та спецслужбами Литви, Німеччини, Іспанії, Франції, Великої Британії та Японії. Не сприймав комуністичну та націонал-соціалістичну ідеології. Загинув 23 травня 1938 року у Роттердамі (Нідерланди) від рук радянського агента Павла Судоплатова.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

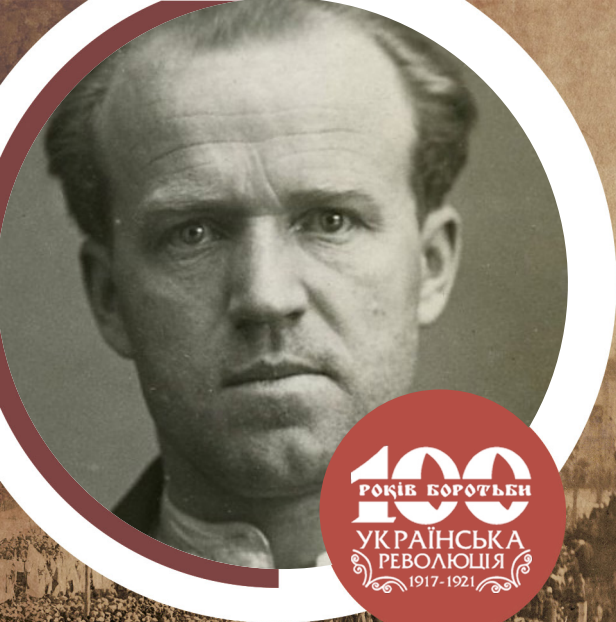
Командувач Армії УНР у 1919 році. Генерал-хорунжий. Його ад'ютант Євген Маланюк присвятив начальнику "П'яту симфонію" і "Баладу". Розробник плану Зимового походу. Сам не брав у ньому участь, бо помер від тифу.

Василь Тютюнник (1890–1919)

Народився в селянській родині в Полтавській губернії. 1912 року закінчив Тифліське військово-училище. Служив в Іркутську. В Першу світову війну дослужився до звання капітана.

У вересні 1917 року відбув на постійну роботу до складу Української ради 2-ї армії Західного фронту. Став головою цієї ради. За гетьманату служив у Генеральному штабі.

У листопаді 1918 року брав участь в антигетьманському повстанні. За Директорії – начальник оперативного відділу, з липня 1919 року – командувач Армії УНР. Він розробив план прориву, внаслідок якого в червні 1919 року вдалося відбити в червоних Проскурів, Кам'янець-Подільський (де розмістилися урядові органи УНР) та інші міста. 3 серпня 1919 року одночасно командував Східною групою об'єднаних армій УНР і ЗУНР. Автор плану Зимового походу 1919–1920 років. Однак перед його початком захворів на тиф. Помер від нього в Рівному 6 грудня 1919 року.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Внучатий племінник Тараса Шевченка по материнській лінії. Один із найвідоміших повстанських отаманів, створив Українську Повстанчу Армію, що брала участь у Другому Зимовому поході. Генерал-хорунжий Армії УНР.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Генерал-хорунжий Армії УНР. Педагог, організатор Гайдамацького полку імені Костя Гордієнка, командувач Волинської групи Армії УНР, військовий міністр УНР та уряду Ярослава Стецька.

Юрко Тютюнник (1891–1930)

Народився в Звенигородському повіті Київської губернії (нині – Черкащина). Закінчив Уманське сільськогосподарське училище. 1913 року мобілізований. За 2 роки закінчив Горійську школу прапорщиків. Із 1916 року служив у 32-му піхотному запасному полку в Сімферополі.

У квітні 1917 року заснував Український військовий клуб, що став 1-им Сімферопольським полком імені гетьмана Петра Дорошенка. Увійшов до Центральної Ради. У січні 1918 року організував у рідному селі Вільне козацтво, а влітку очолив Звенигородсько-Таращанське повстання, за що був заарештований. У квітні 1919 року – комендант Одеси. Підтримав антирадянське повстання Григор'єва. У травні того ж року пішов на з'єднання з Армією УНР. Один із ініціаторів і керівників Першого Зимового походу, нагороджений орденом Залізного Хреста №2. З грудня 1919 року – заступник командувача Армії УНР. У жовтні 1920 року став генерал-хорунжим, а наступного очолив Партизансько-повстанський штаб та Українську Повстанчу Армію, що брала участь у Другому Зимовому поході. На еміграції жив у Львові.

Із 1923-го – в радянській Україні. Співпрацював із Всеукраїнським фотокіноуправлінням. Під тиском ГПУ дав згоду на свою участь у зйомках фільму “ПКП” (“Пілсудський купив Петлюру”). 1929 року заарештований. 20 жовтня 1930 року розстріляний чекістами у Москві за “контрреволюційну діяльність”.

Всеволод Петрів (1883–1948)

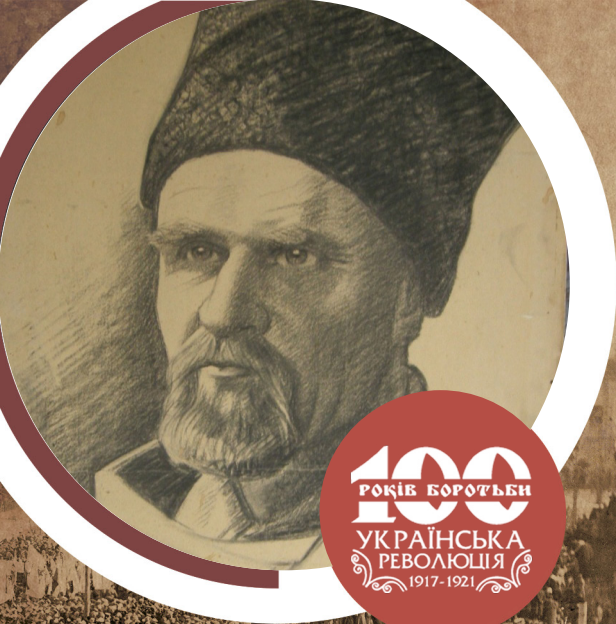
Народився у Києві в родині військових. Його прапрадід був учасником битви під Полтавою 1709 року. Отримав військову освіту. Під час Першої світової війни за бойові заслуги нагороджений всіма орденами Святого Володимира.

У березні 1917 року ініціював українізацію частин на Західному фронті. Організатор Гайдамацького полку імені Костя Гордієнка. У лютому–травні 1918 року – командир Запорізького імені кошового Костя Гордієнка полку кінних гайдамаків, учасник визволення від більшовиків Лівобережної України (березень) та Кримського походу Запорізького корпусу Армії УНР (квітень). Від червня 1919 року – командувач Волинської групи Армії УНР, а з липня – військовий міністр УНР. 1920 року отримав звання генерал-хорунжого, а в серпні наступного став начальником Генерального штабу УНР.

На еміграції мешкав у Хусті, викладав в Українському високому педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова в Празі. Із 1929 року увійшов до Проводу ОУН. Після оголошення Акта відновлення Української держави 30 червня 1941 року обраний військовим міністром і заочно головою Українського Національного Комітету.

Від 1945 року оселився в Західній Німеччині. Організатор Українського військово-історичного товариства. За кілька днів до смерті в 1948 році ввійшов до Наукового товариства імені Тараса Шевченка в Європі.

Помер у таборі для переміщених осіб в Аугсбурзі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Син військового. Український генерал, військовий міністр УНР. На честь пращура Омеляна – сотника Задунайського козацтва – добився царського указу про доповнення родового прізвища. Здійснив Перший Зимовий похід Армії УНР 1919–1920 років, яким урятував армію від остаточної катастрофи.

Михайло Омелянович-Павленко (1878–1952)

Народився в Баку в дворянській військовій родині. Закінчив Сибірський кадетський корпус, 1-ше військово-Павлівське училище. Добровольцем брав участь у російсько-японській війні 1904–1905 років, служив у розвідувальному підрозділі. Автор посібників для старшин, які на честь діда підписував “Омельянович”. Офіційно доповнення прізвища закріплено 1912 року окремим царським указом. Учасник Першої світової війни. Через поранення і тиф визнаний непридатним для фронту, перейшов на військово-педагогічну роботу в Петрограді, а з листопада 1916 року – в Одесі.

У 1917 році пов’язав долю з Україною. 3 серпня – начальник військової залоги Катеринослава, співорганізатор Вільного козацтва. У січні 1918-го – в Києві в розпорядженні УЦР. За гетьманату – генерал-хорунжий, член Генеральної Козацької Ради. Після антигетьманського повстання відряджений до Західноукраїнської Народної Республіки, очолив Галицьку армію, став радником диктатора ЗУНР Євгена Петрушевича. Після об’єднання армій УНР і ЗУНР – генерал для особливих доручень штабу Головного отамана Симона Петлюри, командувач Запорізької групи Армії УНР. Грудень 1919–липень 1921 року – командувач Армії УНР. Керівник Першого Зимового походу. До липня 1921 року – військовий міністр УНР. За наказом Симона Петлюри виїхав до Праги. На еміграції написав кілька книжок спогадів і військово-теоретичних посібників. Після Другої світової війни виїхав до Німеччини, а 1950 року – у Францію. Помер 1952 року. Похований у Парижі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Гострий безкомпромісний публіцист. При гетьмані Скоропадському очолив Українське телеграфне агентство. Теоретик українського націоналізму та ідеолог ОУН, концептуальні праці – “Націоналізм”, “Московська отрута”, “Хрестом і мечем”.

Дмитро Донцов (1883–1973)

Нащадок козацького полковника Федора Донця народився у Мелітополі. Навчався у Петербурзькому, Віденському, Львівському університетах. Доктор права. 1914–1918 роки – голова Союзу визволення України, займався антиросійською пропагандою. У 1914–1916 роках керував інформаційним центром Українського парламентського клубу в Берліні, потім – Бюро народів Росії в Берні (Швейцарія) та видавав його прес-бюлетень.

1917 року повернувся до Києва. У травні 1918 року очолив Українське телеграфне агентство (тепер – “Укрінформ”). У 1919–1921 роках - очільник Українського пресового бюро в Берліні. Редагував журнали “Літературно-науковий вістник”, “Заграда”, “Вістник”. У 1926 році написав головну свою працю “Націоналізм”, де виклав доктрину інтегрального націоналізму. З 1939 року жив у Берліні та Бухаресті.

Популярність Дмитра Донцова в українських колах була настільки високою, що він розглядався як можливий президент України в уряді Ярослава Стецька після проголошення незалежності України у Львові 30 червня 1941 року. В 1947 році емігрував до Канади. Викладав українську літературу в Монреальському університеті, співпрацював із україномовними виданнями, написав концептуальні твори “Московська отрута” (1955), “Хрестом і мечем” (1967). Помер 30 березня 1973 року в Канаді.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Отаман повстанських загонів на Херсонщині та Катеринославщині. Генерал-хорунжий Армії УНР. Очільник Бессарабської групи у Другому Зимовому поході. Заарештований ГПУ, 1925 року засуджений до 10 років. Подальша доля невідома.

Андрій Гулий-Гуленко (1886–дата смерті невідома)

Народився у Новоархангельську (нині – Кіровоградська область) у селянській родині. Закінчив Рішельєвську гімназію й Ново-Олександрівське сільгоспучилище. На Першу світову пішов у званні прапорщика. У 1917 році нагороджений орденом Святого Георгія IV ступеня.

3 квітня 1918 року – командир інженерного полку 3-го Херсонського корпусу Армії УНР. Під час підготовки антигетьманського повстання призначений Петлюрою начальником Катеринославського коша Армії УНР.

3 червня 1919 року – штаб-старшина для доручень при військовому міністрі УНР. У листопаді з невеликим загonom повстанців пішов у партизанський рейд тилами Збройних Сил Півдня Росії, дійшов майже до Катеринослава. У лютому 1920 року його призначено командиром 1-ї Запорозької дивізії, з якою взяв участь у Першому Зимовому поході. 21 листопада 1920-го прорвав фронт у тилу більшовиків. Наприкінці грудня важко поранений, змушений був перейти Дністер. Інтернований у Румунії. У Другому Зимовому поході очолив Бессарабську групу військ. Після Української революції нелегально перетнув радянський кордон і вирушив до Одеси, де в липні 1922 року був заарештований ЧК. Майже три роки перебував під слідством. За службу в Армії УНР 1925 року засуджений до 10 років позбавлення волі. Подальша доля невідома.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Небіж та особистий ад'ютант Симона Петлюри. Митрополит Української автокефальної православної церкви. Повернув Україні бойовий прапор 3-ї Залізної дивізії.

Патріарх Мстислав (Степан Скрипник) (1898–1993)

Народився у Полтаві, де закінчив Першу класичну гімназію. Під час Першої світової війни навчався у козацькій офіцерській школі. У березні 1918 року вступив добровольцем до кінно-гайдамацького полку імені Костя Гордієнка Окремої Запорізької дивізії Армії УНР, брав участь у боях проти червоних у 1918–1919 роках. У 1920 році служив у 3-й Залізній дивізії Армії УНР. Одержав старшинське звання хорунжого. У 1920–1921 роках – ад'ютант Головного Отамана УНР. Як старшина Армії УНР потрапив до табору інтернованих у Каліші. З 1923 року перебував на еміграції у Варшаві. Закінчив Вищу школу політичних наук.

1942 року прийняв постриг, висвячений на єпископа Української православної церкви. За німецької окупації півроку відсидів у тюрмах Чернігова та Прилук. Із 1944 року – на еміграції у Західній Європі, з 1947 року в Канаді, а згодом у США. Там збудував у Саут-Баунд-Бруку український церковно-меморіальний комплекс із друкарнею, бібліотекою, семінарією та кладовищем-пантеоном. 1965 року очолив УАПЦ в діаспорі.

1992 року повернувся в Україну, передав бойовий прапор 3-ї Залізної дивізії Армії УНР (нині зберігається у Музеї Збройних сил України). Помер у канадському місті Грімсбі 1993 року, а похований у Саут-Баунд-Бруку.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Начальник штабу Гайдамацького коша Слобідської України, генерал-хорунжий Армії УНР. Творець і очільник 3-ої Залізної дивізії Армії УНР.

Олександр Удовиченко (1887–1975)

Народився у Харкові в селянській родині. Закінчив Військово-топографічне училище та Військову академію Генерального штабу. Увійшов до корпусу топографів російської армії. Брав участь у бойових діях під час Першої світової війни. Був поранений. За бойові заслуги нагороджений Георгіївською зброєю.

1917 року – активний учасник українізації російської армії, голова Української ради 3-го Кавказького корпусу. 3 грудня 1917 року – помічник начальника оперативного відділу Українського Генерального штабу. У січні 1918 року очолив штаб Гайдамацького коша Слобідської України.

У березні 1918 року командував 3-м Гайдамацьким полком Армії УНР. При Скорпадському – помічник начальника розвідної частини оперативного відділу Генерального штабу Української Держави. Перейшов на бік Директорії.

Наприкінці 1919 року захворів на тиф, захоплений білогвардійцями у полон. Після повернення з нього до Армії УНР у березні наступного року сформував та очолив 3-тю Залізну дивізію, яка забезпечила частинам Армії УНР повернення з Першого Зимового походу.

Влітку–восени 1920 року очолив Праву групу Армії УНР на більшовицькому фронті. Перебував із інтернованими частинами в таборі Каліш. 1924-го виїхав до Франції, працював на копальнях, брав участь у громадсько-політичному житті еміграції (очолював Товариство колишніх вояків Армії УНР). Помер неподалік Парижа.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Сходознавець і фольклорист, письменник і перекладач, що володів понад 60-ма мовами, співзасновник Академії наук, її неодмінний секретар. Репресований за “український націоналізм”, загинув у 1942 році.

Агатангел Кримський (1871–1942)

Кримський татарин із білоруським корінням народився у Володимирі-Волинському. Навчався в Лазаревському інституті східних мов у Москві, де готували перекладачів і чиновників для роботи на Сході. Після закінчення отримав дворічну стипендію для поїздки до Лівану й Сирії, а повернувшись, викладав, написав серію підручників, перекладав Коран на російську.

У 1918 році переїхав до Києва, увійшов до Комісії з розроблення законопроекту про заснування УАН. Від початку існування Української академії наук – її неодмінний секретар, очолив історико-філологічний відділ академії і кабінет арабо-іранської філології. Викладав у Київському університеті, створив українську школу орієнталізму. Автор понад 1000 публікацій. Започаткував школу художнього перекладу східної поезії не тільки в Україні, а й у Європі. Залишив велику художню спадщину (поезії, оповідання, повісті). Науковець заперечував теорію про “колиску трьох братніх народів”. Тож більшовицький уряд від 1928 року почав цькувати вченого: відсторонили від посади секретаря Всеукраїнської академії наук, ліквідували всі установи, що він очолював, а в 1930-ті усунули від викладацької роботи. Від 1937 року працював в Інституті мовознавства АН УРСР. Улітку 1941 року заарештували як особливо неблагонадійного і вивезли до Казахстану. Невдовзі помер у Кустанайській тюремній лікарні. Реабілітований 1960 року.

Походив із родини, яка за волю України віддала життя п'ятьох синів. Учитель за фахом, став кадровим офіцером. Головний отаман Холодноярської Республіки.

Василь Чучупак (1895–1920)

Селянин за походженням. Народився в Чигиринському повіті Київської губернії. До Першої світової війни вчителював. 1916 року мобілізований до царської армії, закінчив військову школу.

1918 року жителі села Мельники (столиці Холодноярської республіки) обрали його отаманом. Гайдамаки Холодного Яру впродовж двох років воювали проти більшовиків та білогвардійців. “Тут усе сприяло розвитку в людині вільного національного руху: ще добре жили минувшина і спогади про Козаччину, святі пам'ятники – Чигирин і Суботів, монастирі – Онуфріївський та Мотронівський, де колись святилися гайдамацькі ножі, Канівська могила... Дніпро, балки, кручі й ... ліси – все сприяло вихованню національної свідомості та вільного козацького духу”, – так згадував про Холодний Яр командарм Михайло Омелянович-Павленко.

Під час Першого Зимового походу холодноярці діяли спільно із Армією УНР. Із братом Петром, Юрком Тютюнником, Андрієм Гулим-Гуленком брав участь у нараді командирів і начальників штабів дивізій Зимового походу. 12 квітня 1920 року Василь Чучупак потрапив в оточення більшовиків на хуторі Кресельці, прийняв останній бій, в якому останню кулю випустив у себе.

“Лише одна родина Чучупаків склала на жертвовник Батьківщини життя п'ятьох синів”, – писав старшина Армії УНР і письменник Юрій Горліс-Горський.

Нащадок однієї із наймогутніших династій Європи – Габсбургів Лотрінгенів, свідомо обрав належність до української нації. Від 1917 року взяв участь у збройній боротьбі УНР. Переслідувався радянською владою за зв'язки з ОУН. Загинув у Лук'янівській в'язниці Києва.

Василь Вишиваний (Вільгельм Габсбург) (1895–1948)

Вільгельм-Франц Лотрінген Габсбург народився у місті Пула (нині – Хорватія). Належав до однієї із наймогутніших династій Європи. Закінчив Віденське реальне училище та Вінер-Нойштадську військову академію (Австрія). Від 1915 року служив у полку уланів, який формувався переважно з українців. Один вояк подарував ерцгерцогу вишиванку, яку той часто одягав. За це отримав ім'я Василь Вишиваний. Наступного року – депутат парламенту Австро-Угорщини. Лобіював автономію для українських земель у складі імперії.

У 1918 році перейняв командування Легіоном Українських січових стрільців на Херсонщині. Невдовзі очолив відділ закордонних зв'язків Генштабу Армії УНР.

На знак протесту проти військової допомоги Польщі Україні в обмін на Галичину у 1920 році подає у відставку. Виїхав до Чехословаччини. У 1921 році обрано головою Українського національного вільнокозацького товариства у Відні. 1921 року вийшла його збірка україномовної поезії “Минають дні”. У 1920–1930-х роках вів власний бізнес із продажу земельних ділянок у Європі. Відійшов від політики. Був знайомий із Євгеном Коновальцем, чим привернув увагу радянських спецслужб. У 1947 році у Відні заарештований контррозвідкою Союзу за звинуваченням у співпраці з ОУН і західними розвідками. Помер у Лук'янівській в'язниці від туберкульозу. У 1989 році реабілітований посмертно.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Комісар Директорії у Трипіллі, селянський отаман. Сформував Окрему Дніпровську дивізію. Спочатку співпрацював із Директорією, а тоді воював проти них, червоних і білих.

Отаман Зелений (Данило Терпило) (1883–1919)

Народився у селі Трипілля. Походив із незаможної селянської родини. Закінчив церковно-приходську школу та земське училище. Працював вчителем. Як активний учасник есерівського гуртка отримав 4 роки заслання у Архангельській області. У 1914 році, коли повернувся із заслання, опинився на фронтах Першої світової.

У листопаді 1918 року призначений комісаром Директорії у Трипіллі. Тоді оголосив мобілізацію і сформував Окрему Дніпровську дивізію, яка скоро увійшла до Осадного корпусу військ Директорії на чолі з Євгеном Коновальцем.

У січні 1919 року отримав наказ штабу Армії УНР рушати на Галичину, щоб допомогти ЗУНР. Однак частини відмовилися виконувати наказ та повернулися на Трипільщину. Відтоді отаман оголосив себе ворогом Директорії. Зрештою став співорганізатором повстання проти УНР. До березня воював проти Армії УНР, тоді – проти червоних, а з серпня – проти Збройних сил Півдня Росії.

Загинув під Каневом, де тривало протистояння із білогвардійцями. Ворожа куля влучила в Зеленого під час відпочинку. Ймовірно, фатальний постріл у селянського ватажка зробив білогвардійський агент у лавах повстанців. Через кілька днів поранений отаман помер.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Ім'я цієї письменниці-феміністки носить Чернівецький обласний музично-драматичний театр. Засновниця "Товариства руських жінок на Буковині". Повістю "Земля" започаткувала в українській літературі модернізм. "У її творах тонкі обрисовання людської психіки, глибокий аналіз і знання людської душі", – зауважував її сучасник Гнат Хоткевич.

Ольга Кобилянська (1863–1942)

Родом із міста Гура-Гумора на Буковині (тепер це Румунія) в багатодітній родині. Навчалася в 4-класній німецькій школі. Далі – самоосвіта. Світогляд формувався під впливом художніх книг і захопленнями соціологією, політологією, філософією. Цікавилася новинками моди, мала вишуканий смак. Шукала себе в музиці (грала на фортепіано, цитрі, дрибмі), малювала і грала в театрі, однак віддала перевагу літературі. Писати та друкуватися почала німецькою мовою ("Гортенза, або нарис з життя однієї дівчини", "Доля чи воля?"). 1891 року переїхала до Чернівців, де через 3 роки організувала "Товариство руських жінок на Буковині". Вона перша серед українських прозаїків виступила проти духовного закріпачення жінки. Активна участь у жіночому русі та бажання донести ідеї до співвітчизниць спонукали її писати українською, переважно про морально-етичні проблеми інтелігенції, важке становище жіноцтва. У 1899 році здійснила поїздку Наддніпрянською Україною, під час якої познайомилася з Лисенками, Старицькими, Косачами, заприятелювала із Лесею Українкою. У 1902 році написала соціально-психологічну повість "Земля" – яскравий зразок неоромантизму.

У 1920–1930-х роках налагодила контакти з українською літературною молоддю журналу "Промінь", львівським місячником "Нові шляхи", харківським видавництвом "Рух", де вийшли її "Твори" в дев'яти томах. У 1940-му – член Спілки радянських письменників України.

Померла в Чернівцях.

Петро Болбочан (1883–1919)

Народився в Хотинському повіті Бессарабської губернії в родині священика. Закінчив Кишинівську духовну семінарію та Чугуївське піхотне юнкерське училище.

З жовтня 1916 року у званні капітана. Від листопада 1917-го командував 1-м Українським Республіканським полком (інша назва – полк імені УНР), сформованого з вояків-українців 5-го армійського корпусу. Наступного місяця полк включено до складу 2-ї Сердюцької дивізії військ УЦР. Із лютого 1918 року був командиром 2-го Запорізького куреня Окремого Запорізького загону військ Центральної Ради. У березні переформований на 2-й Запорізький полк Окремої Запорізької дивізії Армії УНР. У квітні очолив Кримську групу Армії УНР.

Під час гетьманату отримав звання полковника. Підтримав повстання проти Скоропадського. Одразу після відновлення УНР призначений головнокомандувачем Лівобережного фронту військ Директорії. У січні 1919 року був заарештований у Кременчуці командиром Волохом, перевезений під вартою до Києва, тоді до Станіслава, де тривалий час жив під наглядом місцевої влади.

Після невдалої спроби очолити Запорізьку групу Армії УНР заарештований вдруге та засуджений надзвичайним військовим судом до страти за підозрою у намірах державного перевороту. Розстріляний у червні 1919 року біля станції Балин на Поділлі.

Командувач 1-го Українського Республіканського полку (полк імені УНР), 2-го Запорізького полку Окремої Запорізької дивізії Армії УНР. Блискуче провів Кримську операцію в квітні 1918-го. Червоні обіцяли за його голову 50 тисяч золотих рублів.

Марко Безручко (1883–1944)

Народився у місті Великий Токмак Таврійської губернії (нині – Запорізька область). Навчався у Переяславській вчительській семінарі, Одеському піхотному юнкерському училищі, та Миколаївській військовій академії Генерального штабу у Санкт-Петербурзі. У Першій світовій війні був начальником штабу дивізії.

Навесні 1918 року повернувся в Україну. Працював у Головному управлінні Генерального штабу як під час УНР, так і часів Української Держави та Директорії.

Із квітня 1919 року – начальник штабу Корпусу Січових стрільців Армії УНР. Із лютого 1920-го – командир 1-ї (через місяць – 6-ї Січової) дивізії Армії УНР, яка стала однією з найбоездатніших. Уже в травні підрозділи дивізії розбили більшовиків і першими ввійшли до Києва. Але найбільшу славу їм принесла героїчна оборона Замостя в польсько-радянській війні. Захисникам міста вдалося на два дні зупинити кінноту Будьоного, завдяки чому поляки здобули перемогу під Варшавою. У грудні 1919 року інтернований до Польщі. Наприкінці 1920-го очолив штаб Армії УНР у Варшаві. У 1921–1924 роках був членом Вищої військової Ради УНР. Із 1924 року оселився у Варшаві. В 1931–1935 – голова Українського військово-історичного товариства. З початком Другої світової війни підтримував Організацію українських націоналістів. Помер у Варшаві, похований у православній частині міського цвинтаря “Воля”.

Генерал-хорунжий Армії УНР. Історики називають його українцем, що врятував Варшаву від більшовиків, за операцію “Диво на Віслі”. Представник Вищої військової Ради УНР.

“Український Дон Кіхот”. Землевласник-меценат, котрий вкладав гроші у видавництво газет і журналів, підтримку письменників і вчених. Один із ініціаторів створення Української Центральної Ради. Вважав, що Україну треба любити не лише “до глибини душі”, а й “до глибини власної кишені”

Євген Чикаленко (1861–1929)

Уродженець Херсонщини. Навчався на природничому факультеті Харківського університету. 1897 року опублікував брошуру із серії “Розмови про сільське хазяйство”, яка здобула серед селян популярність Шевченкового “Кобзаря”.

З 1900 року в Києві, включився в активне громадське життя, став меценатом. 1905 року розпочав видавати першу щоденну національну газету “Громадська думка”, а згодом – “Рада”. 1908 року ініціював створення Товариства українських поступовців. Для формування національної свідомості започаткував випуск українських щоденних газет і журналів “Громадська Думка”, “Рада”, “Селянин”, “Літературно-науковий вісник”. Надавав фінансову підтримку Науковому товариству імені Тараса Шевченка. Спонсорував талановитих письменників – Бориса Грінченка, Володимира Винниченка, Михайла Коцюбинського. Завдяки цій сподвижницькій праці з’явилося покоління українців, яке розпочало боротьбу за незалежність у 1917 році. Під час Першої світової війни переховувався у Фінляндії, Петрограді, Москві. Від початку революції повернувся до Києва, але політикою не займався. У 1920 році виїхав до Австрії. На еміграції жив бідно. З 1925 року очолював Термінологічну Комісію при Українській господарській академії у Подєбрадах.

Помер 1929 року в Чехії. Заповідав розвіяти прах у рідному селі Перешори.

Організатор і перший ректор Кам’янець-Подільського державного українського університету, міністр народної освіти УНР і міністр віросповідань, головний урядовий уповноважений із організації проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР. Митрополит УАПЦ (церковне ім’я – Іларіон), перекладач Біблії на українську.

Іван Огієнко (1882–1972)

Народився в Брусиліві на Київщині (нині – Житомирщина). Навчався в Київському університеті святого Володимира. Брав участь у роботі “Просвіти”, Українському науковому товаристві в Києві, Товаристві любителів давньої писемності. Приват-доцент Київського університету святого Володимира. Із весни 1917 року – організатор системи вищої школи в Україні, співзасновник Українського народного університету, Української педагогічної академії. Із жовтня 1918 року ректор Кам’янець-Подільського державного українського університету. У 1919 році на посаді міністра народної освіти ухвалив “Головніші правила українського правопису”. На чолі Міністерства віросповідань розробляв план дерусифікації церкви, реформував духовну освіту, створив комісію для перекладу Біблії. Засновник видавництва “Українська автокефальна церква”, головний уповноважений Ради народних міністрів Директорії УНР із організації і проведення на Софійському майдані столиці проголошення Акта злуки. Після 1921 року займався викладацькою та видавничою діяльністю у Львові, Варшаві, Празі.

У 1940 році прийняв чернечий постриг під ім’ям Іларіон. 1944 року його висвячено на митрополита Холмського і Підляського. Влітку 1944 року емігрував до Канади. Там став першоієрархом Української греко-православної церкви. Переклав українською мовою Біблію (вийшла в Лондоні у 1962 році). Помер у Вінніпезі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Засновниця першого в Україні дитячого садка, авторка “Українського букваря”. У 1917 році входила до УЦР, активна учасниця руху за українізацію освіти, казала: “Нація народжується біля дитячої колиски. Лише на рідному ґрунті... здатна вирости національно свідомо дитина”.

Софія Русова (1856–1940)

Народилася на Чернігівщині в аристократичній родині шведа і французьки. Зі смертю батьків дітям довелося дуже сутужно. Тож Софія у 15 років із сестрою Марією вирішили відкрити дитячий садок у Києві (перший в Україні). Займалася активною громадською та видавничою діяльністю: засновниця першої громадської бібліотеки в Чернігові, педагогічного журналу “Світло”, видавець “Українського букваря”. Її кредо у вихованні: “Нація народжується біля дитячої колиски. Лише на рідному ґрунті, серед рідного слова, пісні здатна вирости національно свідомо дитина”.

Події Лютневої революції зустріла в Києві. Від просвітницьких організацій її обрали до Центральної Ради. Очолила відділ дошкільної і позашкільної освіти Генерального секретарства освіти. Брала участь в освітянських з’їздах, очолювала Всеукраїнську вчительську спілку. На початку 1919 року з українським урядом евакуйована до Кам’янця-Подільського. Там викладала в університеті. Останні роки української державності працювала в Червоному Хресті, рятуючи українських вояків, які перебували у полоні.

У грудні 1921 року 65-річна Софія Федорівна емігрувала до Праги, де померла 5 лютого 1940 року. Там і похована.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Творець державної символіки Української Держави, її стилю: малого герба, печатки, грошей, марок, цінних паперів, шрифтів. Співзасновник, а згодом ректор Української академії мистецтв.

Георгій Нарбут (1886–1920)

Народився на хуторі Нарбутівка неподалік Глухова (сучасна Сумщина) в родині нащадків давньої козацької старшини. Навчався в Глухівській гімназії, де дебютував як художник на повітовій виставці. Малярству навчався в Петербурзі, входив до об’єднання “Світ мистецтва”, ілюстрував казки Ганса Крістіана Андерсена, байки Івана Крилова, брав участь у виставці “Ломоносов і Єлизаветинські часи” в Петербурзі з окремою залом на українську тематику.

Навесні 1917 року в Петербурзі увійшов до групи митців, котрі виступили з вимогами щодо охорони пам’яток старовини. У березні приїхав до Києва впорядковувати мистецькі коштовності царського палацу. Подружився із Павлом Тичиною, Лесем Курбасом, Михайлом Семенком.

Один із ініціаторів створення Української академії мистецтв, згодом її ректор. Нарбут створював ескізи військових мундирів, упаковок та етикеток для товарів, розробив поштові марки УНР, державні папери: банкноти, грамоти, листівки. Його авторству належать проекти Державного Герба і Печатки Української Держави. У 1919 році почав роботу над “Абеткою” українською мовою. Завершити не вдалося. За більшовиків працював над оформленням журналів, політичними карикатурами на білогвардійців, ілюстрував книги. Великим задумом була робота над “Енеїдою” Івана Котляревського. Встиг виконати лише одну ілюстрацію. Помер від тифу 23 травня 1920 року в Києві, похований на Байковому кладовищі.

Лесь Курбас (1887–1937)

Народився на Львівщині в родині акторів. Навчався у Львівському та Віденському університетах, Віденській консерваторії. Повернувшись на Галичину, працював у “Руській бесіді” Гната Хоткевича. У 1915 році в Тернополі заснував перший стаціонарний український професійний театр “Тернопільські театральні вечори”. У 1917 році переїхав до Києва, зосередився на режисерській діяльності. Організував студію, з якої вийшов “Молодий театр”.

Від квітня 1919 року – головний режисер Першого театру Української Радянської республіки імені Тараса Шевченка. Того ж року створив Державну українську музичну драму, а влітку 1920 року – “Кийдрамте” (Київський драматичний театр). Через революційні події та складні побутові обставини театр переїхав до Білої Церкви, а згодом – до Умані. У 1922 році організував у Києві мистецьке об’єднання “Березиль”. 1925 року познайомився із драматургом Миколою Кулішем, із яким створили неперевершений тандем. 5 жовтня 1933 року Курбаса відсторонили від керівництва “Березолем” за націоналізм, формалізм, відрив від радянської дійсності і російського театру. 26 грудня 1933 року його заарештували за “контрреволюційно-терористичну діяльність”. Засудили до 5 років. На Соловках у засланні митець організував театр, ставив п’єси. 3 листопада 1937 року до 20-ї річниці “Жовтневої революції” у Соловецькому таборі Леся Курбаса розстріляли. Реабілітували через 20 років.

Режисер-революціонер з когорти Розстріляного відродження. Засновник шести українських театрів (у тому числі з політичних в’язнів на Соловках), з яких найвідоміший – “Березиль”. Закликав до свободи самовираження і відрив від російської традиції. Розстріляний в урочищі Сандармох.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Олександр Кошиць (1875–1944)

Народився в селі Ромашки на Канівщині в родині священика. Освіту здобував у Богуславській єпархіальній бурсі, Київській духовній семінарії. Священником не став, а подався вчителювати на Кубань. Паралельно записував козацькі пісні (усього близько 1 тисячі). 1904-го викладав у Києві в Учителівській семінарії та Другій жіночій духовній школі. Навчався композиції в музично-драматичній школі Миколи Лисенка. Одночасно викладав там курс хорового співу. Був директором і диригентом товариства “Боян”, студентського хору Університету святого Володимира. Учасники цього хору 1916 року вперше виконали “Щедрика” в обробці Миколи Леонтовича. Працював також у Київській опері. За Центральної Ради очолював музичний відділ Генерального секретарства освіти.

У 1919 році очолював Українську республіканську капелу та вирушив у світове турне. Після гастролей радянська влада не дозволяла повернутися в Україну. Від 1924 року мешкав у США і Канаді. Керував групою зведених українських хорів “Сімка”. Реалізовував себе також як композитор, викладач, автор “Спогадів” і щоденника “З піснею через світ”. У 1941 році переїхав до Вінніпегу керувати хором і викладати на диригентсько-вчительських курсах. Помер 21 вересня 1944 року. Похований на цвинтарі “Глен-Іден” під Вінніпегом. Заповідав перенести прах до України.

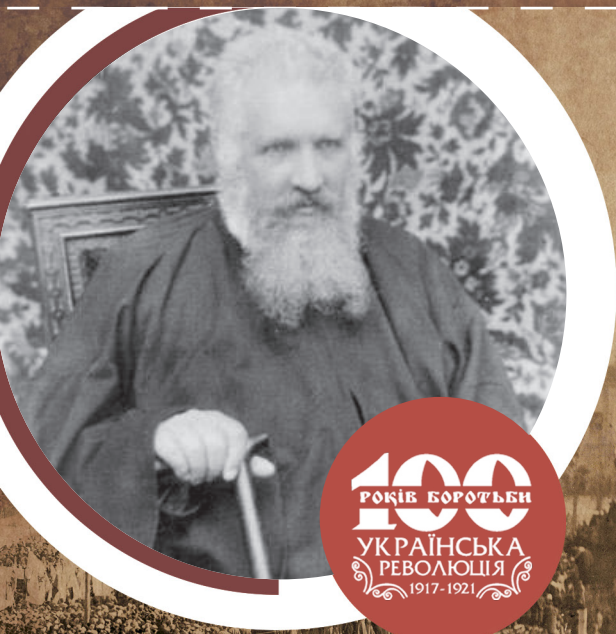
Священик, який вчителював на Кубані. Диригент, композитор, етнограф. Керівник Української республіканської капели, що тріумфально гастролювала за кордоном. Повернутися додому влада не дозволила.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Митрополит Української автокефальної православної церкви, яка постала у 1921 році завдяки його зусиллям. Утім ненадовго: радянська репресивна машина поглинула її через 6 років, а самого ієрарха – у 1937-му.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Духовний провідник і моральний авторитет греко-католиків.

Митрополит Української греко-католицької церкви. Меценат навчальних закладів, культурних, наукових, молодіжних організацій. Засновник Українського національного музею у Львові, природних заповідників, страхової компанії і банку.

Василь Липківський (1864–1937)

Народився на Вінничині. Навчався в Київській духовній академії. На початку 1900-х завідував Київською церковно-вчительською школою.

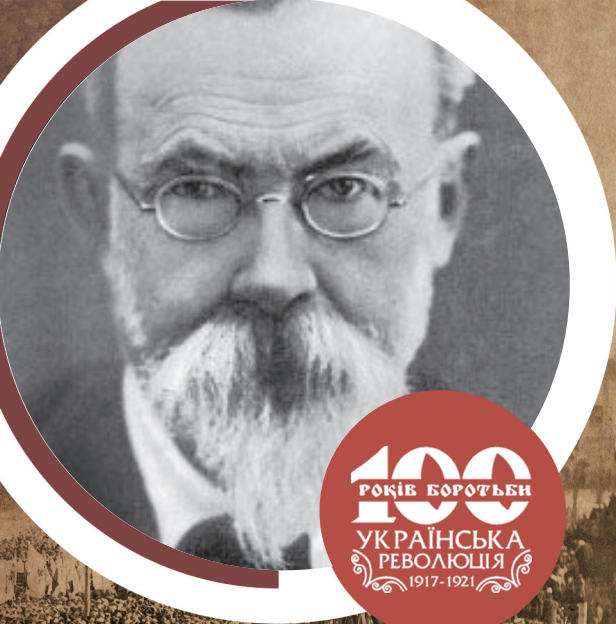
Був настоятелем Солом'янської парафії в Києві (нині вулиця в Солом'янському районі столиці носить його ім'я). З 1917 року очолював рух за автокефалію Української православної церкви. 22 травня 1919 року в супроводі хору під керуванням Миколи Леонтовича відслужив у Микільському соборі в Києві першу літургію українською мовою, за що двічі забороняли йому богослужіння й навіть заочно віддали під церковний суд.

21 жовтня 1921 року обрано митрополитом Київським і всієї України. Висвячення відбувалося в Святий Софії за участі 30 священників і величезної кількості людей. Попри опір промосковського духовенства, проводив українізацію церковного життя. Відвідав 500 парафій. Зазнав переслідувань із боку більшовицької влади. У 1937 році 73-річного Липківського звинуватили у керівництві "націоналістичною фашистською організацією українських церковників, що ставила за мету відторгнення України від СРСР і створення самостійної держави фашистського типу". 20 листопада 1937 року "трійкою" при Київському управлінні НКВД СРСР засуджений до розстрілу. За тиждень розстріляний. Місце поховання невідоме. На Лук'янівському цвинтарі у Києві встановлений пам'ятний Хрест на символічній могилі. 1997-го Собор УАПЦ його канонізував.

Андрей Шептицький (1865–1944)

Народився Роман-Марія-Олександр на Львівщині. Походив із одного із найдавнішого і найзаможнішого боярського роду Галичини. Здобув належну освіту (в університетах Львова, Кракова, Вроцлава, Відня, Мюнхена). Отримав ступінь доктора права, теології та філософії. Пройшов усі щаблі духовної кар'єри: складання перших чернечих обітниць, посвята в монахи, під час якої прийняв ім'я Андрей (1888 рік). Подорожував з духовною місією в Італії, Великобританії, Бельгії, Канаді, США. На початку Першої світової війни Митрополита було ув'язнено. Роки вигнання у Російській імперії Шептицький використав для поширення ідей греко-католицької церкви. У Києві в 1917 році зустрівся з діячами Центральної Ради. Того ж року повернувся в Галичину. Обраний членом Національної Ради ЗУНР, почесним президентом Української Національної Ради, а згодом – Всеукраїнської Національної Ради. Закликав польський уряд припинити репресії українців, переслідування православних священників і руйнування церков. Засуджував Голодомор 1932–1933 років, збирав допомогу для голодуючих. Радянський уряд від цієї допомоги відмовився.

У роки Другої світової війни – духовний лідер українців. Благословив проголошення 30 червня 1941 року Акта відновлення Української держави. Під час нацистської окупації врятував життя понад 200 євреям, очолив кампанію з їх переховування. Помер 1 листопада 1944 року. Похований у соборі Святого Юра.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Філософ, автор вчення про ноосферу і біосферу. Один із засновників Української академії наук та її перший президент. Загалом створив понад 20 наукових установ, зокрема першу наукову бібліотеку в Україні, яка нині носить його ім'я.

Володимир Вернадський (1863–1945)

Народився в Петербурзі в родині професора політичної економії і статистики, який закінчив Київський університет і багато років у ньому викладав. Дитинство минуло в Харкові, Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету і зі званням кандидата наук залишився при ньому хранителем Мінералогічного кабінету для підготовки до професорства. У 1888–1890 роках стажувався за кордоном. Повернувшись працював у Московському університеті (з 1899-го – професор), керував геологічними дослідженнями на Лівобережній Україні, Кавказі, Уралі, у Криму і Польщі. У 1914 році очолив геологічний і мінералогічний музей Петербурга. Із червня 1917 року жив в Україні, а через рік очолив у Києві комісії з організації Української академії наук, Української національної бібліотеки, з питань вищої школи. У жовтні обраний першим президентом Академії наук. У 1920 році став ректором Таврійського університету, а на початку 1922 року – директором Державного радієвого інституту. Наступні 5 років у Сорбонні читав курс геохімії, викладав у Карловому університеті в Празі, автор монографій “Нариси з геохімії”, “Біосфера”, “Кілька слів про ноосферу” та інших, організатор відділу живої речовини в АН СРСР, Комісії з вивчення важкої води, вивчення проблеми “життя в космосі”.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Тонкий лірик, якого назвали імператором залізних строф, публіцист, літературознавець, перекладач. Сотник Армії УНР, ад'ютант командувача Василя Тютюнника. Писати почав у таборі для інтернованих, а продовжив на еміграції в Чехословаччині, Польщі, США.

Євген Маланюк (1897–1968)

Народився на Кіровоградщині. Навчався в Петербурзькому політехнічному інституті. 1917 року закінчив у Києві військову школу; старшина Армії УНР, ад'ютант генерал-хорунжого Василя Тютюнника. У 1920-му потрапив до табору інтернованих українських вояків у Каліші, де розпочав писати поезію. Від 1922 року – у Чехословаччині; закінчив Українську господарську академію в Подебрадах. З 1929-го працював інженером у Варшаві; долучився до заснування літоб'єднання “Танк”, дописував до “Вістника” Дмитра Донцова. Під час Другої світової війни перебував у Празі, під кінець її переїхав до Регенсбурга (Німеччина), викладав математику в українській гімназії. 1948 року емігрував до США, де займався творчою і громадською діяльністю.

Творець власної естетичної системи на засадах традиційності, культу героїзму та релігійності. Автор 20 збірок поезій, літературно-критичних і публіцистичних праць. Перекладав із чеської та французької. Поему “П'ята симфонія” (1953) присвятив Василеві Тютюннику. Помер у Нью-Йорку.

100
РОКІВ БОРІТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Козак 3-го Гайдамацького полку Армії УНР. Прославився як поет-неоромантик, перекладач, лауреат Сталінської премії, переслідуваний за заклик “Любіть Україну!”

Володимир Сосюра (1898–1965)

Народився на станції Дебальцеве (нині Донецької області), дитячі роки минули в селі Третя Рота, яке він описав в однойменному автобіографічному романі.

У 1918 році став козаком 3-го Гайдамацького полку Армії УНР. Восени 1919 року потрапив у полон денікінців, а з лютого наступного – вже в лавах Червоної армії, курсант політичних курсів, політпрацівник; інструктор преси при ЦК КП(б)У. Навчався в Комуністичному університеті імені Артема, на робітничому факультеті Харківського інституту народної освіти. Пропагандист при ЦК КП(б)У, старший науковий співробітник Інституту мови і літератури АН УРСР, літературний працівник партизанського штабу, кореспондент фронтових газет.

Перші вірші російською та українською мовами з’явилися в пресі 1917 року, наступного вийшла збірка “Пісні крові”. Існує гіпотеза, що гроші на неї дав командир Омелян Волох, а широко відомий вірш “Комсомолец” первісно називався “Гайдамака” і містив слова: “Я – гайдамака. Стріляй!” Загалом спадщина Сосюри постійно ревізувалася владою і самоцензурою. Наприклад, в поемі “Червона зима” (1921-й) образ “блакитний бій сердець” став “гарячим”, а “золотосиній сон” – “золотобарвним”. Із творів вилучалася національна проблематика, згадки про участь у визвольних змаганнях заклики любити мову. За життя поета вийшло понад 80 видань його творів. Найпомітнішим із 1920-х років вважають поему “Махно” (1924).

100
РОКІВ БОРІТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Поет-символіст, отаман антибільшовицьких повстань на Чернігівщині. Його прізвище за псевдо узяв собі командир УПА Роман Шухевич.

Гриць Чупринка (1879–1921)

Народився 27 (за іншими даними 28) листопада 1879 року в селі Гоголівці на Чернігівщині. Відзначався бунтарською вдачею і нестриманістю. Вперше його заарештували за “підбурювання” селян до протестів під час революції 1905–1907 років. 1919-го організував на Чернігівщині антибільшовицьке повстання. Авторитет Чупринки серед селянства був величезний. За першим закликком вони вступали до загону “отамана Григорія Оврамовича”. Чекістам вдалося захопити Чупринку, але від розстрілу його врятувало заступництво Олекси Шумського – тодішнього народного комісара освіти УСРР. Той особисто звернувся до голови Всеукраїнської ЧК Віліса Лациса зважити на особливі заслуги Чупринки як поета.

1921-го налагоджував контакти між підпільними групами та партизанськими загонами, що діяли на окупованих більшовиками українських землях і узгоджували діяльність з урядом УНР. Він був учасником військового з’їзду отаманів Холодного Яру. Невдовзі після цього Чупринку знову заарештували. 28 серпня 1921-го колегія Київського губернського ЧК засудила до розстрілу. Документів про дату виконання вироку на сьогодні не виявлено.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Отаман селянського повстанського руху, столицю якого було Гуляйполе. Голова Революційної повстанської армії. Один із лідерів анархістського руху в Україні.

Нестор Махно (Міхненко) (1888–1934)

Народився в місті Гуляйполі на Катеринославщині в багатодітній селянській родині. Здобув тільки початкову освіту. У 1905–1907 роках пристав до гуляйпільської групи хліборобів анархістів-комуністів. Уже тоді тричі заарештовувався за підозрою в політичних убивствах. Через неповноліття смертну кару замінили довічною каторгою, яку відбував у Бутирській в'язниці. У 1917 році повернувся в Гуляйполе і очолив Революційний комітет Гуляйполя. У квітні 1918 року створив загін для опору німцям. 16 жовтня оголосив від імені районного гуляйпільського Революційного комітету про відновлення радянської влади та повстання “робітників і селян проти душителів і катів Української революції австро-германогайдамаків”. На хвилі антигетьманського повстання до кінця року об'єднав більшість повстанських загонів регіону. В лютому 1919 року махновці ввійшли до складу червоної Задніпровської дивізії. Однак через ідеологічні суперечності відмовився від співпраці з більшовиками. У серпні проголосив створення Революційної повстанської армії України (махновців). У вересні уклав нетривалий союз із Армією УНР, щоб здолати денікінців. Захопив деякі міста південної і східної України. Влітку 1920 року здійснив 3 рейди Лівобережжям. Воював також проти військ Антанти, врангелівців і більшовиків. У серпні 1921 року перейшов румунський кордон. Із середини 1920-х років мешкав у Парижі.

Похований на кладовищі Пер-Лашез.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Юрист, суддя Генерального суду і міністр юстиції. Дав державницьке та етнічно-національне обґрунтування назв “Україна”, “Русь”, “Мала Русь”, “Росія”.

Сергій Шелухин (1864–1938)

Народився в селі Деньги на Полтавщині (нині – Черкаська область). Закінчив Лубенську класичну гімназію та юридичний факультет Київського університету. З 1890-х учасник українського громадського життя, а з 1917 року – національно-визвольного руху. Належав до Української радикально-демократичної партії (пізніше – Української партії соціалістів-федералістів). У квітні 1917 року обраний до Центральної Ради від Одеси. Від грудня очолював в УЦР позапартійну фракцію самостійників.

Із січня 1918 року – суддя Генерального суду УНР. У лютому-квітні – міністр судових справ в уряді Голубовича. Очолив українську делегацію на переговорах із більшовицькою Росією. Результат – підписання договору про припинення воєнних дій. У період гетьманату працював у Державному сенаті.

З відновленням УНР очолював міністерство юстиції в уряді Чехівського, а 1919 року став членом української делегації на мирній конференції в Парижі

1921 року емігрував до Чехо-Словаччини. Там видав історичні монографії “Звідкіля походить Русь” (1929), “Україна – назва нашої землі з найдавніших часів” (1936). Помер 1938 року в Празі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Його “Щедрик” став символом Різдва у всьому світі. Композитор, котрий зафіксував і вдихнув нове життя у старовинні народні пісні, за це і за підтримку української державності був застрелений чекістом у батьківському домі.

Микола Леонтович (1877–1921)

Син священника з Поділля, отримав духовну освіту, але став учителем співу та композитором. Хоча люблять і пам'ятають його не так за створену ним музику, як за обробку народних пісень. Перший збірник уклав 1901 року. Вчителював на Вінничині, а згодом на Донбасі; 1905-го організував там хор робітників, який брав участь у мітингах. Через переслідування повернувся на Поділля, викладав у Тульчині. Під час Української революції працював у Києві: в музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка, учительській семінарії, на диригентських курсах, долучився до створення першої Української державної капели. 1920 року повернувся до Тульчина, де заснував музичну школу, керував самодіяльними хорами, виступав у військових частинах. Трагічно загинув у селі Марківці, куди приїхав гостювати до батька й сестри і був застрелений, ймовірно чекістом, який попросився на ночівлю. Похований у цьому ж селі.

Цікаво, що після вбивства Леонтовича 5 жовтня 1921 року Українська республіканська капела Олександра Кошиця презентувала “Щедрика” в нью-йоркському Карнегі-холі. 1936-го Пітер Вільховський (родом з України) написав англійську версію слів – “Carol of the Bells”. “Коли б Леонтович не написав нічого більше, як “Щедрика”, “Дударика”, “Козака несуть”... його значення в історії української хорової музики було б раз назавжди заповнене” – оцінив внесок композитора Станіслав Людкевич.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Козак Армії УНР, художник-графік, письменник і сценарист. На весь світ прославив українське поетичне кіно. Його ім'я носить Національна кіностудія художніх фільмів.

Олександр Довженко (1894–1956)

Народився в селищі Сосниці на Чернігівщині в багатодітній селянській родині. Навчався в Глухівському вчительському інституті, Київському комерційному інституті. У роки визвольних змагань воював у тому курені “чорних гайдамаків”, що у січні 1918 року штурмував у Києві завод “Арсенал”, де більшовики підняли повстання проти Центральної Ради. 29 грудня 1919 року за це затриманий Волинською губернською ЧК. Звільнений за сприяння Української комуністичної партії (боротьбистів), в лави якої влився. Працював в урядових органах УСРР в Києві, Варшаві, Берліні. Після повернення в Україну жив у Харкові, Одесі, Києві. Співпрацював із періодичними виданнями як художник-карикурист. Із 1926 року – в кінематографії. Шедеврами світового кіно визнано його “Звенигору”, “Арсенал”, “Землю”. Із 1933-го – мешкав у Москві. 1940–1941 роки – художній керівник Київської кіностудії. У роки німецько-радянської війни – фронтовий кореспондент, публіцист, кінорежисер. У листопаді 1943 року Сталін заборонив друкувати кіноповість “Україна в огні”, а в наступному році політбюро ЦК ВКП(б) назвало її “антирадянською, антиленінською, антинаціональною, антиколгоспною”. Новий фільм “Мічурін” дали змогу поставити через 5 років. Працював над сценаріями “Прощай, Америко!”, “Поема про море”, “Золоті ворота”, “Зачарована Десна”, “Тарас Бульба”, “Повість полум'яних літ”. Хотів повернутися на батьківщину, але мав право навідуватися у відраядження, а жити – у Москві. Поблизу неї на дачі й помер у 1956 році.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Письменник і меценат, разом із Василем Сими́ренком та Євгеном Чикаленком видавав першу українську щоденну газету “Громадська думка”. Міністр земельних справ Української Держави, автор однієї із найдемократичніших земельних реформ.

Володимир Леонтович (1866–1933)

Уродженець Полтавщини. Навчався на юридичному факультеті Московського університету, де усвідомив різницю між росіянами й українцями. Захистив дисертацію на тему “Історія землеволодіння в Україні від повстання Богдана Хмельницького до введення кріпацтва царицею Катериною II”.

Один із 17-ти членів Старої Громади, які склали присягу “любити Україну до глибини власної кишені”. Разом із Василем Сими́ренком та Євгеном Чикаленком видавав першу українську щоденну газету “Громадська думка”. У 1917 році входив до Центральної Ради. Був міністром земельних справ в уряді Павла Скоропадського. Розробив проект земельної реформи, яку сучасники вважали однією з найдемократичніших.

З 1919 року в еміграції. “Усім своїм еством я відчував, що не зможу стерпіти становища большевицького раба й мушу втікати світ за очі, хоч би й на тяжку біду, аби не залишитися під їхньою кормигою, – писав у спогадах Володимир Леонтович. – Я був уже застарий, щоб братися за рушницю та воювати... Для мене всі большевицькі ідеї й усе їх поводження були згори непереносні й ворожі”. Помер 10 грудня 1933-го в Празі (Чехія).

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Поет-неокласик, якому належить вислів “гроно п’ятірне”. Професор Кам’янець-Подільського і Київського медичного університетів. Знав 19 мов. За життя майстра вийшла лише одна збірка. Загинув на Колимі.

Михайло Драй-Хмара (1889–1939)

Уродженець села Малі Канівці на Черкащині. Закінчив історико-філологічний факультет Київського університету. Студював бібліотеки і архіви Львова, Будапешта, Загреба, Белграда, Бухареста. Знав 19 мов – майже всі слов’янські та європейські, а також старослов’янську, старогрецьку, латину, санскрит. Працював у Петроградському університеті. У 1917 році повернувся в Україну. Професор Кам’янець-Подільського (1918–1923 роки) і Київського медичного (1923–1929) університетів.

Писати вірші почав у Кам’янці-Подільському. Належав до “неокласиків”. Перша збірка “Поростень” (єдина, видана за життя поета) побачила світ 1926-го. Автор монографії “Леся Українка. Життя й творчість” (1926).

Наприкінці 1928-го зазнав шаленої критики за сонет “Лебеді”, а саме за вислів “гроно п’ятірне”, під яким малися на увазі поети-неокласики Микола Зеров, Павло Филипович, Максим Рильський, Освальд Бургардт і сам Михайло Драй-Хмара. Твори поета перестали публікувати.

Заарештований 1933 року за “участь у контрреволюційній організації”, але за рік справу припинено. Вдруге заарештований 1935-го за “націоналістичну контрреволюційну діяльність”. На допитах не зламався. Заслали на Колиму на 5 років. У 1938-му термін продовжили ще на 10 років за “участь в антирадянській організації та антирадянську агітацію”. Загинув 19 січня 1939-го у концтаборі на Колимі. Реабілітований 1989-го.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Фельдшер, начальник медично-санітарного управління Міністерства залізниць УНР, що дислокувалося в Кам'янець-Подільську. Там дебютував 1919 року як фейлетоніст. Винайшов новий літературний жанр – “усмішка”. За накладом творів і популярністю його випередив лише Тарас Шевченко.

Остап Вишня (Павло Губенко) (1889–1956)

Народився в селі Грунь на Полтавщині. Закінчив двокласну Зіньківську школу і Київську військово-фельдшерську школу. Працював фельдшером у Київській залізничній лікарні. 1917 року вступив на історико-філологічний факультет Київського університету, але не закінчив.

Фельдшер Павло Губенко дебютував під іменем Павло Груньський як фейлетоніст у 1919 році в Кам'янець-Подільську. Там він як начальник медично-санітарного управління Міністерства залізниць УНР особисто виходжував у поїздах-госпіталях хворих на тиф вояків, лікував їх не тільки пігулками, а й сміхом. Згодом гуморист набуде народної слави як Остап Вишня, але за участь у творенні Української держави “відповів” тюремним ув'язненням (кінець 1920–початок 1921-го) і десятирічкою в концтаборі на Печорі (1934–1943).

1944 року опублікував перший після заслання твір “Зенітка”. Працював у журналі “Перець”. 1955 року реабілітований. 28 вересня 1956 року помер.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Генерал-хорунжий Армії УНР. Учасник походу українських військ на окупований більшовиками Крим у квітні 1918 року, а також Першого Зимового походу Армії УНР, під час якого відзначився у наступі на Жмеринку.

Олексій Алмазов (1886–1936)

Народився в Херсоні в родині чиновника. Освіту отримав у Тифліському реальному, Олексіївському піхотному юнкерському та Михайлівському артилерійському училищах. Під час Першої світової війни – полковник російської армії, командир 1-го кінно-гірського дивізіону. Восени 1917 розпочав українізацію дивізіону, сформував і очолив Окрему кінно-гірську гарматну батарею у складі Гайдамацького коша Слобідської України. Цей підрозділ вів бої проти більшовиків на підступах до Києва у січні 1918 року. В лютому Алмазова було поранено. За гетьмана Скоропадського його батарея була перетворена на Окремий кінно-гірський гарматний дивізіон. До 1921 року він перебував у складі різних з'єднань Армії УНР, але завжди його очолював Алмазов.

Як учасник Першого Зимового походу 1919–1920 років відзначився в боях на ріках Дністер і Збруч під час наступу на Жмеринку. Інтернований у табір у Владовицях (Польща). В березні 1921 року отримав звання генерал-хорунжого. У 1923 році після табору працював помічником маркшейдера на вугільній шахті. У 1926-му переїхав до Чехословаччини, де закінчив Українську господарську академію в Подєбрадах. У 1930-ті роки працював інженером у Луцьку. Помер і похований у Луцьку.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Автор праці "Україна irredenta", в якій обґрунтував необхідність створення Української незалежної держави. Представник Української національної ради ЗУНР, представник УНР у Вашингтоні.

Юліан Бачинський (1870–1940)

Народився в селі Новосілці на Тернопільщині в сім'ї ректора греко-католицької духовної академії. Навчався на юридичному факультеті Львівського та Берлінського університетів. У 1890 році став одним із засновників Русько-української радикальної партії (з 1899 – Української соціал-демократичної партії). Протягом 1905–1906 років перебував у США та Канаді. Очолював формацію до 1914 року. У 1895 році опублікував працю "Україна irredenta" ("Україна незалежна"), яка стала маніфестом українського державного самостійництва. Крім наукової і публіцистичної праці, займався й літературною. Під псевдонімом Юродивий друкувався в газеті "Будучність", а під криптонімом Ю.Б. – в "Письмі з Просвіти" (1908), "Календарі Просвіти" (1911) та інших виданнях.

1915–1916 роки служив в австро-угорській армії. Із 1918 року входив до складу Української національної ради ЗУНР. У 1919 році – представник УНР у Вашингтоні. У 1921–1923 роках жив у Відні, пізніше – Берліні. Друкував статті на політичні теми в газетах "Український голос" (Берлін) і "Рада" (Львів). 1931–1932 роки за політичні переконання сидів у польській тюрмі. Наприкінці листопада 1933 року повернувся в Україну – до Харкова, де працював редактором "Української радянської енциклопедії". У 1934 році заарештований. Загинув у ГУЛАГу.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Потомственный педагог, власник могили Тараса Шевченка та її утримувач, знавець історії української літератури і мови, під час Української революції учасник урядових комісій із перекладу Біблії українською та укладання правопису.

Володимир Науменко (1852–1919)

Народився в родині директора гімназії в Новгороді-Сіверському. Там, а також у Білій Церкві провів частину дитинства. Із 1861 року і до смерті жив у Києві, де закінчив Другу гімназію, історико-філологічний факультет Університету святого Володимира (1873 рік), викладав у школах, зокрема Другій гімназії. Від 1875 року – у київській "Старій громаді", її скарбник, а з початку ХХ століття фактично її голова. Належав до ліворадикального крила громади, прихильник та популяризатор ідей Михайла Драгоманова. За політичні погляди 40 років перебував під гласним наглядом поліції. Від 1882 року – співробітник, а 1893-го – редактор часопису "Киевская старина". 1902 року купив земельну ділянку, на якій знаходиться могила Тараса Шевченка, доглядав її. Один із фундаторів Українського наукового товариства, 1915–1917 роки – його очільник. 19 березня 1917 року обраний заступником голови Української Центральної Ради, а в травні став куратором Київської шкільної округи. У 1918 році входив до комітету при міністерстві віросповідань Української Держави, який займався перекладом на українську Біблії, а також Правописної комісії при міністерстві освіти, яка під орудою Івана Огієнка підготувала "Найголовніші правила українського правопису". 15 листопада–15 грудня 1918 року – міністр освіти. У 1919 році працював у ВУАН, займався історією української літератури, фольклору.

7 липня 1919 року заарештований ВУЧК, протягом доби засуджений і розстріляний за "контрреволюційну діяльність".

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Інженер-шляховик, належав до Одеської української громади. Член Української Центральної Ради від Української партії соціалістів-революціонерів. У Генеральному Секретаріаті – генеральний секретар шляхів сполучення, генеральний секретар торгівлі й промисловості. Був також головою Ради народних міністрів і міністром закордонних справ УНР.

Всеволод Голубович (1885–1939)

Народився в селі Молдавка Подільської губернії (нині – Кіровоградська область) у родині священика. Освіту отримав у духовній семінарії та Київському політехнічному інституті. Входив до Української партії соціалістів-революціонерів. Був інженером на Південній залізниці. У квітні 1917 року від імені Одеської української громади звертався до Тимчасового уряду з вимогою територіальної автономії України. Увійшов до УЦР як представник УПСР. У першому уряді з липня 1917 року – генеральний секретар шляхів сполучення, а з жовтня – генеральний секретар торгівлі й промисловості. Вже від січня наступного року (після проголошення IV Універсалу) став головою Ради народних міністрів УНР і міністром закордонних справ. Під час гетьманського перевороту заарештований і засуджений німецьким військовим судом, до грудня відбував покарання в Лук'янівській в'язниці. Протягом 1919 року двічі заарештовувався більшовицькою владою і був засуджений Директорією УНР. У серпні 1920 року його заарештувало ЧК у Кам'янці-Подільському і в травні наступного надзвичайний трибунал УССР засудив у “справі ЦК УПСР” до 5 років примусової праці в концтаборах. Після амністії наприкінці 1921 року працював інженером-будівельником в Українській раді народного господарства, згодом очолював відділ капітального будівництва. 1931 року засуджений у справі “Українського національного центру”. Загинув у Ярославській в'язниці.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Командир українських частин у бою під Крутами. Військовий комендант Подільської губернії у 1918 році, начальник канцелярії Головного отамана Симона Петлюри у 1919-му, в наступному – курсовий старшина Кам'янець-Подільської спільної юнацької школи. Сотник Армії УНР (полковник в еміграції).

Аверкій Гончаренко (1890–1980)

Народився в селі Дашенки на Полтавщині (нині – Чернігівщина). Закінчив Прилуцьку гімназію та Чугуївське військове училище. Учасник Першої світової війни, командував батальйоном, капітан, георгіївський кавалер. У 1917 році українізував свій курс юнкерів (читав тактику в Київській школі прапорщиків) і восени здійснив перший випуск українських старшин. За рік став командиром куреня 1-ї Української військової школи імені Богдана Хмельницького, на чолі якого брав участь у бою під Крутами. У 1918 році служив скарбником Головної шкільної управи Військового міністерства УНР та Української Держави. У 1919 році став начальником канцелярії Головного отамана Симона Петлюри.

У 1920–1921 роках – курсовий старшина Кам'янець-Подільської спільної юнацької школи. З 1922 року перебував на еміграції в Станіславі, де працював у сільськогосподарській кооперації.

У червні 1943 року вступив до стрілецької дивізії СС “Галичина”. Там працював у Військовій управі, приймав добровольців. Із травня 1945 року з частинами 1-ї Української дивізії Української національної армії інтернований в Італії. Із 1947 року жив у Великій Британії, пізніше – в США, де й помер.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Ветеринар, що працював на бойнях і став ніжним ліриком та автором романсів. Його перу належать збірки “З журбою радість обнялась”, “Кому повім печаль мою”, “Минуле України в піснях: Княжі часи”; віршовані переклади для дітей “Арабські казки”, “Солом’яний бичок”, “Микита Кожум’яка”. 25 останніх років жив поза межами України. 2017 року митця перепоховали на Батьківщині.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Хімік і вчений-металург, міністр торгу і промисловості УНР, міністр народного господарства і заступник прем’єр-міністра УНР часів Директорії. Професор Гірничої академії у Кракові, Варшавського університету, дійсний член наукових металургійних товариств Великої Британії, США, Німеччини. Заарештований радянськими спецслужбами в Польщі, засуджений у Києві, загинув у таборі смертників у Комі.

Олександр Олесь (Кандиба) (1878–1944)

Народився 1878 року містечку Білопіль Харківської губернії (нині на Сумщині) в родині збіднілої української шляхти. Існує припущення, що його родовід сягає корсунського полковника, а згодом – ніжинського полкового обозного Федора Кандиби. Закінчив Харківський ветеринарний інститут, працював ветеринаром у Харківському земстві. Самостійно вивчив польську, сербську та болгарську мови. 1903 року розпочав писати вірші. У той же рік під час святкового відкриття пам’ятника Івану Котляревському в Полтаві познайомився із Панасом Мирним, Лесею Українкою та багатьма письменниками, і це вплинуло на рішення творити лише українською. У 1909 році перебрався із родиною до Києва, працював ветеринаром на міській скотобійні, а також у редакціях “Літературно-наукового вістника” і “Лану”. 1919 року виїхав до Будапешта як аташе з питань культури посольства УНР в Угорщині. З наступного року проживав у Відні, де очолював Союз українських журналістів, редагував журнал “На переломі”. З 1924 року мешкав у Празі. Влітку 1944 року надійшла звістка про смерть сина Олега Ольжича, закатованого у концтаборі Заксенгаузен. Приблизно через місяць після того поет помер. 2017 року його прах перевезли до Києва, де перепоховали на Лук’янівському кладовищі.

Іван Фещенко-Чопівський (1884–1952)

Народився в містечку Чуднові на Житомирщині. Походив зі старовинного шляхетського роду. Закінчив хімічний факультет Київського політехнічного інституту. Займався викладацькою роботою. Входив до Київської громади Товариства українських поступовців, Української радикально-демократичної партії. У 1917 році – член Української Центральної Ради, голова Київської губернської української ради. Із червня – директор департаменту промисловості генерального секретарства торгу і промисловості, із 31 січня 1918 року – міністр торгу і промисловості УНР. За часів Української Держави – радник Дніпровського союзу споживчих товариств “Дніпросоюз”. У 1919 році – заступник міністра народного господарства, згодом – міністр і заступник прем’єр-міністра УНР, дипломатичний радник і торговельний аташе місії в Румунії. У 1921 році – голова Ради УНР в екзилі. Згодом проживав у Польщі, професор Гірничої академії у Кракові та Варшавського університету, керував дослідними центрами на металургійних заводах. Дійсний член наукових металургійних товариств Великої Британії, США, Німеччини. Очолював Український допомогий комітет у Польщі.

1945 року заарештований радянськими спецслужбами у Катовіце і перевезений до Києва. Засуджений до 15-ти років ув’язнення, яке відбував у Карелії. Загинув у таборі смертників Абезь (нині Республіка Комі, РФ).

Андрій Лівицький (1879–1954)

Народився на хуторі Красний Кут на Полтавщині (нині – Черкаська область) у дворянській родині. Освіту здобув у Прилуцькій гімназії та Колегії Павла Галагана. Вступив до Київського університету, але незабаром виключили через громадську діяльність. 1901 року увійшов до Революційної української партії (РУП). Отримав юридичну освіту. У 1906 році заарештований, але з-під варти втік. Став одним із провідних діячів УСДРП. У 1907 році – другий арешт і півтора роки ув'язнення. Після цього працював адвокатом і мировим суддею Золотоніського округу. У 1917 році – полтавський губернський комісар російського Тимчасового уряду. Але це не завадило увійти до Центральної Ради від ЦК Селянської спілки. За часів Скоропадського входив до складу опозиційного Українського національного союзу. За часів Директорії – організатор і керівник Трудового конгресу України, міністр юстиції УНР, міністр закордонних справ, голова дипломатичної місії УНР у Польщі. У 1920–1921 і 1922–1926 роках очолював уряд УНР в екзилі. Після загибелі Симона Петлюри перебрав керівництво Директорією та посаду Головного отамана військ УНР. У подальшому очолював Державний центр УНР в екзилі, був під постійним наглядом польської поліції. Після Другої світової війни оселився в Німеччині. Один із ініціаторів створення Української національної ради в екзилі (1948). Помер у Карлсруе, прах перепоховано на українському меморіальному кладовищі у Саут-Баунд-Бруку поблизу Нью-Йорка.

Громадський, політичний і державний діяч, правознавець, представник Української Центральної Ради, міністр юстиції і голова Ради народних міністрів УНР за Директорії, організатор і керівник Трудового конгресу України. Ініціатор утворення Української національної ради. Від 1948 року президент УНР в еміграції.

Микола Садовський (Тобілевич) (1856–1933)

Народився в Херсонській губернії в старовинній шляхетській родині. Не закінчивши Єлизаветградське реальне училище, розпочав військову кар'єру, але покинув її, зайнявся акторською діяльністю. 1888 року заснував власну трупю. Об'єднавшись із Іваном Карпенком-Карим, Панасом Саксаганським і Марком Кропивницьким, гастролював по Україні, Росії, Закавказзю, Молдові та Польщі. 1905–1906 роки – директор і режисер театру товариства “Руська бесіда” у Львові. 1906 року заснував із Марією Заньковецькою пересувний театр у Полтаві, який через 2 роки переїхав до Києва та став першим українським стаціонарним театром. За часів визвольних змагань був головним уповноваженим у справах народних театрів. 1920 року виїхав із трупю до Галичини. Наступного – очолював перший професійний театр на Закарпатті (Руський театр товариства “Просвіта” в Ужгороді). Із 1923-го – у Празі. 1926 року повернувся до УСРР, працював у Києві та Харкові як актор і режисер, знімався в кіно. Прославився як драматичний і комедійний артист, виконавець народних пісень, педагог, що сформував і виховав власну школу. Перекладач українською творів Миколи Гоголя, Олександра Островського, Антона Чехова, автор лібрето до опер, а також книг “Спомини з російсько-турецької війни 1877–1878 рр.” та “Мої театральні згадки: 1881–1917”. Помер у Києві, похований на Байковому цвинтарі.

Корифей українського театру. Брат Івана Карпенка-Карого, Марії Садовської-Барілотті, Панаса Саксаганського. Засновник із Марією Заньковецькою першого українського стаціонарного театру. В часи революції – головний уповноважений у справах народних театрів і режисер державних урочистих заходів.

Панас Саксаганський (Тобілевич) (1859–1940)

Народився в Херсонській губернії в старовинній шляхетській родині. Після Єлизаветградського реального училища (є дані, що там сидів за однією партою із Євгеном Чикаленком) – на військовій службі. У 1883 році розпочав професійне творче життя в трупі Марка Кропивницького та Миколи Старицького роллю Возного в “Наталці Полтавці”. 1890 року очолив власну трупу “Товариство російсько-малоросійських артистів під керівництвом Панаса Саксаганського”. 1900 року ввійшов до об’єданого театрального колективу “Малоросійська трупа Марка Кропивницького, під керівництвом Панаса Саксаганського і Миколи Садовського за участю Марії Заньковецької”. У подальшому гастролював у складі різних труп. У 1918 році його запросили на посаду директора, режисера й актора в державний Народний театр у Києві. 1922 року на його базі створили Український драматичний театр імені Марії Заньковецької.

Актор і режисер, представник знаменитої театральної родини, брат Івана Карпенка-Карого, Миколи Садовського, Марії Садовської-Барілотті. Запровадив партитури ролей. У 1918 році директор, режисер та актор державного Народного театру в Києві (з 1922 року – Український драматичний театр імені Марії Заньковецької). Зіграв 100 драматичних і комедійних ролей, найвідоміша – Возний.

Зіграв майже 100 ролей, як комедійного, так і драматичного репертуару. Перший український режисер, хто започаткував створення партитур ролей і вистав, ідеї щодо створення сценічного образу виклав у статті “Моя робота над роллю” (1937). Помер у Києві.

Олександр Лотоцький (1870–1939)

Народився в селі Бронниця неподалік Кам’янець-Подільського (нині – Вінницька область) у родині священика. Навчався в Подільській, Тифліській, Київській духовних семінаріях і Київській духовній академії. У 1894 році став співзасновником видавництва “Вік”, а у 1896-му – засновником Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Працював у київській Контрольній палаті Державного контролю.

Від 1900 до 1917 року мешкав у Петрограді (нині – Санкт-Петербург). Працював у Державному контролі, очолив українську громаду, організував видавничу справу, увійшов до Товариства українських поступовців (ТУП). Доклав чимало зусиль для друку українських видань у Російській імперії. У квітні 1917 року серед ініціаторів створення Української національної ради в Петрограді, очолив її виконавчий комітет. У травні Тимчасовий уряд призначив губерньським комісаром Буковини і Покуття. Після відступу російських військ – у Києві. Вересень–листопад – Генеральний писар УЦР. В уряді Голубовича – державний контролер УНР. За часів Скоропадського – міністр відосповідань. Від січня 1919 року – надзвичайний посол УНР у Туреччині. У березні 1920-го емігрував до Відня, пізніше до Праги та Варшави. 1927-го став міністром внутрішніх справ екзильного уряду УНР. Від 1929 року – професор історії церкви у Варшавському університеті. Автор близько 600 наукових, публіцистичних і художніх творів, фундаментальних праць “Українські джерела церковного права” й “Автокефалія”. Похований на українському меморіальному кладовищі у Саут-Баунд-Бруку поблизу Нью-Йорка.

Професор церковного права. член Центральної Ради, голова Української національної ради в Петрограді, Генеральний писар, Державний контролер УНР, очільник міністерства віросповідань. Поборник незалежності української церкви.

100
РОКІВ БОРІТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Викладач політичної економії, економічний радник у складі української мирної делегації на переговорах у Брест-Литовську. За часів Директорії УНР обіймав посади міністра торгу і промисловості, голови Ради народних міністрів УНР. Професор Українського державного університету в Кам'янці-Подільському.

Сергій Остапенко (1881–1937)

Народився в місті Троянові на Волині. Закінчив у Києві Володимирський кадетський корпус і комерційний інститут, там до 1917 року викладав політичну економію.

У січні 1918 року став економічним радником у складі української мирної делегації на переговорах у Брест-Литовську, а в березні – представником урядової комісії УНР з товарообміну з Центральними державами. З квітня 1918 року працював завідувачем відділу робітничої статистики міністерства праці УНР. Зберіг цю посаду в Українській Державі. Входив до складу економічної комісії при українській делегації на переговорах з РСФРР.

Під час Директорії, очолюючи відділ у міністерстві праці, обіймав посади міністра торгу та промисловості УНР, пізніше – голови Ради народних міністрів УНР (з лютого по квітень 1919 року). Намагався створити дієву систему виконавчої влади, орієнтувався на Антанту. Після відставки професорував в Українському державному університеті в Кам'янці-Подільському, викладав статистику і демографію.

У травні 1921-го заарештований Київською губернською ЧК. За місяць пролунав вирок – 5 років таборів, які замінили на 5 років примусової роботи з “використанням” за спеціальністю. Викладав у вузах Києва, Харкова. 1937 року заарештований і страчений.

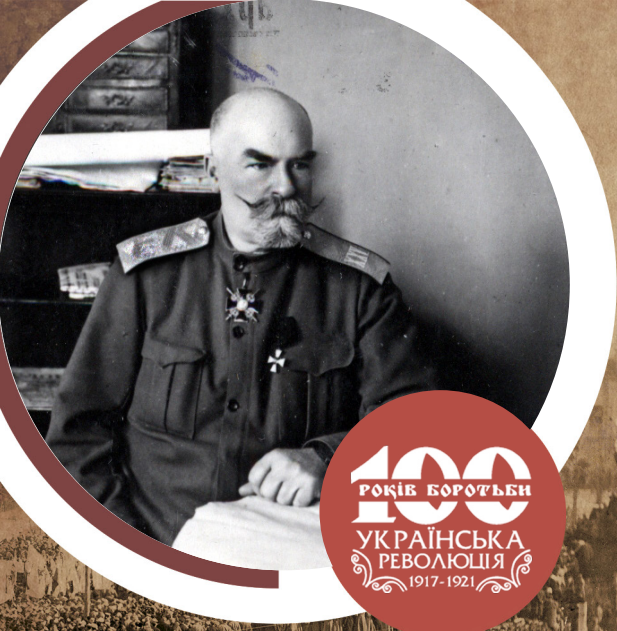

100
РОКІВ БОРІТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Упорядник української філологічної термінології, теоретик віршування, як мовознавець заперечував походження української мови від єдиної праруської, співзасновник Української академії наук, політичний і громадсько-культурний діяч Буковини.

Степан Смаль-Стоцький (1859–1938)

Народився на Галичині. Навчався в Чернівецькому і Віденському університетах. Із 1885 року – професор Чернівецького університету, викладав там українську і російську мови та літературу. Організатор і голова культурологічних товариств на Буковині (“Руська школа”, “Руська бесіда”), сприяв відкриттю читалень та українських економічних об’єднань (у тому числі “Селянська каса”). 1892–1905 роки – депутат Буковинського крайового сейму, до 1912-го – заступник маршалка. 1911–1918-й – депутат австрійського парламенту. Під час Першої світової війни працював у польовому суді, викладав українську мову та літературу в австрійських таборах українських військовополонених. 1917–1918 роки – голова Управи УСС, а із грудня 1918-го – посол ЗУНР у Празі. Співзасновник Української академії наук. Від 1921 року – декан філософського факультету Українського вільного університету в Празі, у 1927-му – професор Слов’янського інституту в Празі. 1935 року очолив “Музей визвольної боротьби України у Празі”. Як політик виступав проти “москвофільства”, обстоював українство Буковини. Як мовознавець заперечував єдину праруську мову, за його вченням, українська мова постала в давні часи безпосередньо із праслов’янської, фонетично є найближче до сербської, а не російської. Перший упорядник української філологічної термінології, теоретик віршування. Помер у Празі, похований у Кракові.

Олександр Рагоза (Рогоза) (1858–1919)

Народився на Чернігівщині в родині священика. Освіту отримав у Полоцькій військовій прогімназії, Михайлівському артилерійському училищі та Миколаївській академії Генерального штабу. Брав участь у російсько-турецькій і Першій світовій війні, командував 4-ї армії Румунського фронту. За Першу світову нагороджений орденом Святого Георгія IV ступеня.

У листопаді 1917 року усунутий більшовиками з посади, а вже за 5 місяців подав заяву на вступ до української армії.

У травні 1918 року Павло Скоропадський призначив його військовим міністром. Доклав багато зусиль до розбудови Збройних сил Української Держави: розробив спеціальну програму, розпочав формування восьми стрілецьких корпусів, засновано Академію Генерального штабу. В армії впроваджувалася українська мова, реформувалися корпуси та дивізії, відновлювалося козацтво. В грудні 1918 року заарештований за наказом Директорії, але незабаром звільнений. Виїхав до Одеси. Коли місто захопили червоні, відмовився від евакуації. У 1919 році розстріляний за те, що не хотів співпрацювати з більшовиками.

Військовий міністр Української Держави, який провів важливі реформи. Розстріляний більшовиками після відмови служити в Червоній армії

Людмила Старицька-Черняхівська (1869–1941)

Народилася в Києві. Освіту здобула в київській приватній жіночій гімназії Ващенко-Захарченко. 1888–1893 роки брала активну участь у роботі літературного гуртка “Плеяда”. Після смерті її дядька Миколи Лисенка очолила літературно-мистецький Український клуб. У роки Першої світової війни брала участь у Київському комітеті допомоги українцям-утікачам, сестра милосердя у шпиталі. Входила до Товариства українських поступовців, співзасновник і представник Української Центральної Ради, заступник голови Національної ради українських жінок у Кам’янці-Подільському (1919 рік), учасник Київського літературно-артистичного товариства, Українського наукового товариства, київської “Просвіти”. У 1920-ті працювала у ВУАН, зокрема брала участь у роботі перекладацької Комісії з підготовки до друку Біблії українською мовою. 15 січня 1930 заарештована і звинувачена у причетності до “Спілки визволення України”, засуджена умовно й вислана до Сталіно (нині – Донецьк), де займалася перекладацькою діяльністю. 1936 року повернулася до Києва. 20 липня 1941 року заарештована, звинувачена в антирадянській діяльності. Померла по дорозі до місця заслання. Точна дата та місце смерті не відомі. Реабілітована посмертно 1989 року.

Донька Михайла Старицького, племінниця Миколи Лисенка, автор історичних романів і п'єс, перекладач, завдяки котрій українською зазвучала Біблія, а також опери “Ріголетто”, “Аїда”, “Орфей”, “Фауст”, “Чіо-Чіо-Сан”, “Золотий півник”. Звинувачена і засуджена умовно за “участь у Спілці визволення України”. Загинула 1941 року по дорозі на заслання.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

*“Батько шкільництва на Буковині”.
Депутат Буковинського сейму, віце-
президент Української національної ради
ЗУНР і голова Крайової Буковинської
адміністрації. Автор шкільних підручників і
методичних посібників.*

Омелян Попович (1856–1930)

Народився в селі Дорна-Ватра на Буковині в сім'ї священика. Закінчив учительський коледж у Чернівцях, працював повітовим інспектором у Сереті, референтом при крайовій шкільній раді Буковини. З 1884 року перебував на посаді секретаря українського громадсько-культурного товариства “Руська бесіда”. Організував у краї національні школи, очолював Українське педагогічне товариство в Чернівцях. Із 1885 року – перший крайовий інспектор українських народних шкіл. Редагував чимало періодичних видань. За два роки заснував і очолив українське товариство «Руська школа», яке згодом перейменував на “Українська школа”.

У 1911–1918 роках – депутат Буковинського сейму, брав участь у розробці освітянських законопроектів. Восени 1918-го став віце-президентом Української національної ради ЗУНР і одночасно головою Крайової адміністрації. Окупація румунськими військами Буковини змусила перебратися на Галичину.

До кінця життя працював крайовим інспектором учительських семінарій народних шкіл у Львові. Автор багатьох шкільних підручників і методичних посібників, науково-методичних статей, якого ще за життя назвали “батьком шкільництва на Буковині”.

Помер у місті Заліщики.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

*Історик, дипломат.
Посол Української Держави в Австро-Угорщині.
Засновник українського монархічного руху.
Теоретик українського консерватизму, один із
лідерів Української демократичної хліборобської
партії, автор “Листів до братів-хліборобів”.
Стверджував: “Ніхто нам не збудує держави, коли
ми самі її собі не збудуємо, і ніхто з нас не зробить
нації, коли ми самі нацією не схочемо бути”.*

В'ячеслав Липинський (1882–1931)

Народився в селі Затурці (нині – Волинська область). Нащадок старовинного шляхетського роду. Освіту отримав у Житомирській чоловічій гімназії, Київській 1-й класичній, Ягеллонському університеті. Студював у Женевській Вищій школі політичних наук (Швейцарія). До Першої світової мешкав у Кракові. Там активно розбудовував українську політично-культурну справу, організував з'їзди українців польської культури, піднімав питання національної ідентичності в періодичних виданнях. Як політик був прихильником суверенної української державності. Ідею самостійності України сформулював у 1911 році та проголосив у Львові на таємній нараді гуртка емігрантів. У роки Першої світової війни брав участь у Східнопруській операції. 1917 року залишив службу. Влітку став один із лідерів Української демократичної хліборобської партії. Під час гетьманату призначений послом Української Держави в Австро-Угорщині. За Директорії – дипломатичний представник УНР в Австрії. Докладав зусилля для міжнародного визнання УНР. Однак від червня 1919-го – в Австрії на еміграції. У 1920 році – співзасновник позапартійної організації “Український союз хліборобів-державників”, написав її статут. Автор політичного трактату “Листи до братів-хліборобів”, в якому критикував українську революційну демократію. Від 1926 року мешкав у Німеччині, очолив український монархічний рух. Помер у санаторії поблизу Відня. Похований в Україні в селі Затурці.

Історик, педагог, на посаді міністра народної освіти УНР багато зробив для українізації шкіл. Голова уряду УНР в екзилі.

В'ячеслав Прокопович (1881–1942)

Народився в Києві в родині священика. Походив зі старовинного козацького роду. Навчався на історико-філологічному факультеті Київського університету. Працював у київських гімназіях, бібліотекарем у Київському міському музеї. Брав активну участь у політичному житті. Із 1908 року входив до Товариства українських поступовців (ТУП). До 1917 року редагував педагогічний журнал "Світло", друкувався в українській пресі, зокрема газетах "Рада" та "Боротьба". Після Лютневої революції брав участь в утворенні УЦР, яка 9 березня делегувала його гласним до Київської губернської земської управи. Обраний до складу УЦР від Союзу автономістів-федералістів. У січні–квітні 1918 року – міністр народної освіти УНР. Багато зробив у справі українізації школи. Під час гетьманату відмовився працювати в уряді, повернувся до викладацької діяльності. При Директорії у травні 1920 року призначений міністром освіти в уряді Ливицького. З 1921 року перебував у таборах для інтернованих у Польщі. 1924-го переїхав до Парижа, наближений до Головного отамана УНР Симона Петлюри. Обіймав ключові посади в уряді УНР в екзилі: голова Ради Міністрів УНР, заступник голови Директорії та Головного отамана УНР. Редагував часопис "Тризуб", досліджував історію Києва. Помер і похований у Бесанкурі (Франція).

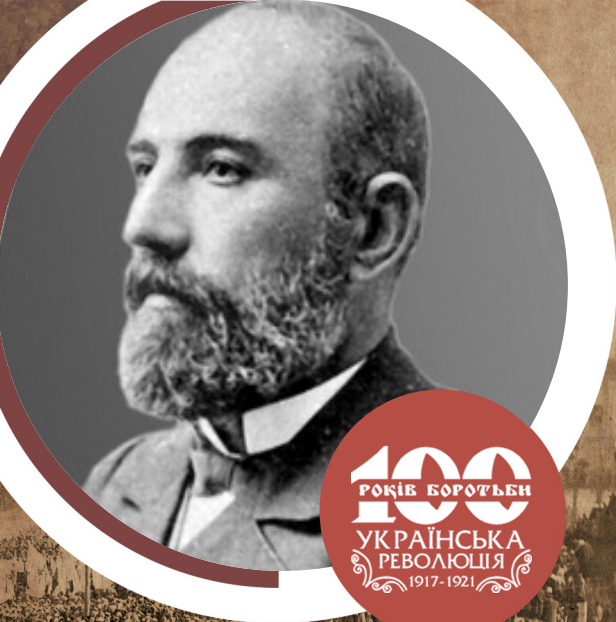

Товариш Номана Челебіджіхана у справі національного відродження кримськотатарського народу: співорганізатор партії "Міллі Фірка", Курултаю, Директорії Кримської Народної Республіки.

Джафер Сейдамет (1889–1960)

Народився в Кизилташ у Криму в селянській родині. Закінчив юридичні факультети Стамбула, Парижа та Санкт-Петербурга. У 1910 році виїхав до Парижа, аби уникнути арешту за книгу "Пригнічений татарський народ". Під час Першої світової війни у званні прапорщика потрапив на фронт. Після Лютневої революції оселився в Сімферополі, увійшов до складу Мусвиконкому. Став співорганізатором партії "Міллі Фірка". Брав участь у З'їзді поневолених народів, скликаному в Києві Українською Центральною Радою. Один із ініціаторів скликання Курултаю кримськотатарського народу, обраний до складу Директорії (національного уряду) як директор зовнішніх і військових справ. Утворив Кримський революційний штаб, який керував діями татарських військових частин. На початку 1918 року організував відсіч наступу на Сімферополь севастопольських моряків. У січні 1918 року – голова кримського уряду. Після захоплення більшовиками Сімферополя виїхав до Стамбула. Повернувшись у травні, зайняв посаду міністра закордонних справ. Від листопада 1918 року на еміграції в Туреччині, де користувався величезним авторитетом у кримськотатарській діаспори. Будучи юристом, викривав злочини більшовицького режиму перед усім світом. Автор багатьох художніх і публіцистичних творів.

Помер у Стамбулі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Історик, правознавець, архівіст, археограф, співзасновник УАН, голова соціально-економічного відділу, у 1922 році – Президент Всеукраїнської академії наук, автор понад 200 праць. Особистий архів, колекцію документів і бібліотеку передав Академії.

Орест Левицький (1848–1922)

Народився на Полтавщині в сім'ї диякона, що походив із козацько-старшинського роду Носів-Левицьких. Навчався в Полтавському духовному училищі й семінарії, на юридичному, історико-філологічному факультеті Київського університету святого Володимира. В студентські роки розпочав наукову діяльність під керівництвом Володимира Антоновича. 1874–1921 роки – відповідальний секретар Тимчасової комісії з розбору давніх актів у Києві, її перший історіограф. Входив до Київської громади, Історичного товариства Нестор-літописця, Наукового товариства імені Шевченка у Львові, Українського наукового товариства в Києві. Від 1918-го – в Комітеті охорони пам'яток історії та мистецтва, серед засновників Української академії наук (секретар, згодом голова соціально-економічного відділу). У ВУАН очолював Комісію виучування звичаєвого права України, Правничо-термінологічну комісію, входив до складу Комісії виучування історії західноруського та українського права.

Від грудня 1919-го виконував обов'язки Президента УАН; із 1921-го – голова правничого товариства при ВУАН. У березні 1922 року став Президентом ВУАН.

Написав понад 200 праць про родинне і звичаєве право, побут, сімейні відносини, правове становище жінки, історію української церкви, селянства й судочинства XVI–XIX століть. Працював у галузі археографії. Особистий архів, колекцію історичних документів і бібліотеку 1921 року передав до ВУАН. Помер на Черкащині.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Художник-імпресіоніст, якого сучасники називали “першим українським європейцем”. Його неповторний стиль органічно поєднав реалізм і модернізм. Найвідоміше полотно майстра – “Карусель”, яка підняла його на вершину світової слави. Життя обірвав бандитський постріл у потилицю в червні 1919 року на Лук'янівці.

Олександр Мурашко (1875–1919)

Народився в Києві в творчій родині: батько був знаним іконописцем, дядько – засновником рисувальної школи. Дитинство минуло спочатку в Борзні, згодом у Чернігові, де хлопець працював у майстерні, а з кінця 1880-х років – у Києві (батько отримав замовлення на облаштування Володимирського собору). Життя в мистецькому середовищі сприяло вибору професії – він вступив до Санкт-Петербурзької Академії мистецтв. Там під керівництвом Іллі Рєпіна виконав дипломну роботу “Похорон кошового”, відзначену золотою медаллю і стажуванням у Німеччині, Італії та Франції. У Парижі Мурашко захопився роботами імпресіоністів, і сам почав відходити від академічної техніки, поєднувати різні живописні прийоми. Вважається, що саме паризький період був найвдалішим. Він проявив себе у жанрах тематичного та портретного живопису. 1906 року створив картину “Карусель”, яка принесла йому європейське визнання і золоту медаль на X Мюнхенській міжнародній виставці–1908.

Повернувшись до Києва, відкрив рисувальну школу, викладав у художньому училищі. 1916 року з однодумцями заснував Товариство київських художників, а в наступному році став одним із фундаторів Української академії мистецтв.

14 червня 1919 року загинув від пострілу невідомого недалеко від свого будинку на Лук'янівці.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Український громадсько-політичний і державний діяч, учений-геолог. Представник Української Центральної Ради та Директорії УНР. Професор і перший проректор Українського державного університету в Києві. Співорганізатор Української національної ради.

Федір Швець (1882–1940)

Народився в Жаботині Черкаського повіту. Закінчив природничий факультет Дерптського університету. Працював асистентом кафедри геології. Брав активну участь у діяльності студентської громади вишу. Згодом викладав у Дерптській гімназії. Від 1915 року – доцент кафедри полеонтології, займався геологічними дослідженнями на Керченському півострові, Кавказі та Криму.

У березні 1917 року повернувся в Україну. Як представник ЦК УПСР увійшов до Української Центральної Ради. Працював у 2-й київській гімназії. У вересні 1917 року призначений професором геології Українського державного університету в Києві та його першим проректором. За часів Гетьманату – представник Українського національного союзу.

Від Селянської спілки обраний до складу Директорії УНР, став одним із її лідерів. У листопаді 1919 року виїхав із дипломатичним дорученням за кордон. Виступив із гострою критикою Варшавського договору, тому 1920 року спеціальною постановою виведений зі складу Директорії. Жив у Празі, став професором геології Українського вільного університету, пізніше – Українського високого педагогічного інституту імені Драгоманова. У 1928 році став співорганізатором Української національної ради. Помер у Празі, де й похований.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Співзасновник та очільник фізико-математичного відділу Української академії наук у 1918–1921 роках, фундатор Акліматизаційного саду та Зоологічного музею УАН, біолог, ембріолог, розробник основ акліматизації та селекції рослин в умовах Сибіру і України. Автор понад 200 досліджень із ембріології, гістології, мікроскопічної техніки, археологічної палеонтології тощо.

Микола Кащенко (1855–1935)

Народився на хуторі Веселому (нині Запорізької області) в багатодітній дворянській сім'ї козацького походження. Навчався в Московському та Харківському університетах. Працював у Томському університеті, став його ректором. 1901 року працював у Зоологічному музеї Петербурзької Академії наук. 1910 року ініціював створення і викладав на Сибірських вищих жіночих курсах.

1912 року переїхав до Києва. Очолив кафедру зоології на сільськогосподарському відділенні Політехнічного інституту. Від 1918 року – в Комісії з підготовки законопроекту про заснування Української академії наук. Того ж року організував і став директором Акліматизаційного саду УАН, а наступного створив і очолив Зоологічний музей УАН. У 1918–1921 роках керував фізико-математичним відділом УАН, кафедрою акліматизації, зоологічним кабінетом. Брав участь у Комісії з вивчення природних багатств України, в Комітеті з вивчення фауни України, багатьох природодослідних товариствах. Засновник наукових видань “Вісник фізико-математичного відділу”, “Праці Акліматизаційного саду”, “Український зоологічний журнал” та інших.

Автор понад 200 досліджень із ембріології, гістології, мікроскопічної техніки, археологічної палеонтології, зоології, акліматизації культурних рослин в умовах Сибіру і України.

Помер у Києві, похований на Лук'янівському цвинтарі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Державний, політичний і церковний діяч, ідеолог УАПЦ, професор, голова Ради народних міністрів і міністр закордонних справ УНР. Доклав багато зусиль для становлення УАПЦ. За його ініціативою уряд УНР проголосив автокефалію УАПЦ. Заарештований за сфабрикованою справою СВУ. Розстріляний 1937 року.

Володимир Чехівський (1876–1937)

Народився в селі Горохуватці, що на Київщині, в родині священика. Освіту отримав у Київській духовній академії, де одержав ступінь кандидата богослов'я. Вчителював на Київщині та Черкащині. 1906 року обрано депутатом І Державної Думи. Тоді ж за участь в українському національному русі заарештований і засланий до Вологодської губернії. За рік повернувся, оселився в Одесі. Викладав історію, брав участь у роботі "Просвіта".

У 1917 році увійшов до УЦР від Одеси. Був головним редактором "Українського слова". Від листопада – політичний комісар Одеси від Центральної Ради. За гетьманування Скоропадського працював у Міністерстві віросповідань і церковної політики, входив до Українського національного союзу. За часів Директорії очолював Раду народних міністрів і Міністерство закордонних справ УНР. Доклав багато зусиль для становлення УАПЦ. За його ініціативою уряд УНР проголосив автокефалію УАПЦ. Не схвалював орієнтацію Петлюри на порозуміння з Антантою. Це стало однією з основних причин відставки його уряду.

У 1920-х роках працював у історико-філологічному відділенні Всеукраїнської Академії наук, був професором медичного та політехнічного інститутів у Києві. 1929 року заарештований у справі СВУ. Засуджений до страти, але вирок замінили 10 роками ув'язнення, яке відбував у таборі особливого призначення без права листування.

У 1937 року розстріляний.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Художник і педагог, засновник самобутньої національної школи монументального живопису. Разом із учнями здійснив розписи Луцьких казарм у Києві, санаторію в Одесі, театру в Харкові. Сам митець і його послідовники репресовані, а твори знищені.

Михайло Бойчук (1882–1937)

Народився на Тернопільщині в селянській родині. Коштом Наукового товариства імені Шевченка та митрополита Андрея Шептицького навчався у Віденській, Краківській, Мюнхенській академіях мистецтв. У 1908–1911 роках удосконалював майстерність у Парижі. Заглибився у вивчення давньоруського народного мистецтва. Займався реставрацією у Львові, Лемешах, Новгороді, керував відновлювальними роботами в Софійському соборі в Києві та Успенському соборі в Чернігові.

1917 року оселився в Києві, став співзасновником Української академії мистецтв, один із перших її професорів. Протягом 1920-х об'єднав однодумців у школу "бойчуків" – художників-монументалістів, які в мистецтві прагнули до національної своєрідності, що суперечило радянським естетичним принципам. Здійснив із учнями розписи Луцьких казарм на Лук'янівці (1919), Селянського санаторію на Хаджибеївському лимані в Одесі (1927–1928) та Червонозаводського театру в Харкові (1933–1935).

1936-го Михайла Бойчука звинуватили у "шпигунстві" та "контрреволюційній діяльності" й заарештували. 13 липня наступного року розстріляли. Трагічна доля спіткала більшість його учнів та послідовників.

Майже всі монументальні твори бойчуків були знищені.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Історик держави і права, професор, дійсний член Наукового товариства імені Траса Шевченка, Історичного товариства Нестора-літописця, міністр народної освіти та мистецтва, очолив Державний Сенат Української Держави, академік Української академії наук, співорганізатор Українського державного університету в Києві й Українського державного Кам'янець-Подільського університету

Микола Василенко (1866–1935)

Народився в селі Есмань (нині – Сумська область). Освіту отримав у Юр'ївському (Тартуському) та Новоросійському (Одеському) університетах. Працював у Києві педагогом і журналістом, плідно співпрацював із журналом “Києвская старина”. Брав активну участь у житті громади, на сторінках видань відстоював ідею української державності. За це був ув'язнений протягом року. Після покарання вступив до Українського наукового товариства в Києві, редагував його видання. У 1909 році знов зазнав переслідування – його звинуватили в українському сепаратизмі. Від 1917 року керував Київською шкільною округою, а від січня 1918-го – член колегії Генерального суду. За часів Гетьманату був міністром народної освіти та мистецтва, очільником Державного сенату. На посаді міністра проводив політику українізації освітніх закладів, став співорганізатором Українського державного університету в Києві й Українського державного Кам'янець-Подільського університету.

У 1920-х роках – голова соціально-економічного відділу Всеукраїнської академії наук, очолював комісію з вивчення українського права. 1924 року засуджений до 10 років ув'язнення, але незабаром амністований без права займати керівні посади в Академії.

Помер у Києві.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

“Літописець Слобідської України”, історик, архівознавець, громадський діяч, ректор Харківського університету, Харківський міський голова. Один із засновників Української академії наук, очолював її історико-філологічний відділ. Автор понад 600 праць.

Дмитро Багалій (1857–1932)

Народився в Києві в родині ремісника. Закінчив 1-шу Київську класичну гімназію й історико-філологічний факультет Київського університету. Здобув науковий ступінь магістра і вчене звання доктора історії. У 1906–1910 роках був ректором Харківського університету.

Досліджував і публікував численні розвідки з історії Слобожанщини. Його називають “літописцем Слобідської України”. Співорганізатор історичного архіву й етнографічного художнього музею Харкова. У 1914 році обрано міським головою міста. 1917 року приєднався до ліберально-демократичного руху, але невдовзі відійшов від політичного життя. У 1918 році читав лекції у Харкові й очолив місцеву “Просвіту”. Паралельно працював у комісії із підготовки Статуту Української академії наук. Разом із Вернадським і Кримським очолив роботу зі створення УАН. Став першим віце-президентом УАН і першим головою його історико-філологічного відділу. У 1919–1920 роках входив до Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини. 1920 року – декан Академії теоретичних знань у Харкові. У жовтні 1921-го створив науково-дослідну кафедру історії України, якою керував до кінця життя. Очолив перший в країні науково-дослідний інститут із вивчення життя та творчості Тараса Шевченка. Автор понад 600 праць (переважно з історії Слобідської України, Лівобережжя, Південної України).

Помер у Харкові.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Засновник і перший директор Київського міського музею (Музей старожитностей і мистецтв), представник УЦР, автор першого Закону УНР про охорону пам'яток історії, культури і мистецтва, археолог, відкривач літописного міста Родень на Княжій горі в Каневі. Автор понад 300 наукових праць і публікацій.

Микола Біляшівський (1867–1926)

Народився в Умані. Навчався в Київському університеті на юридичному факультеті, Новоросійському університеті в Одесі та Московському на природничому факультеті. Працював в архівах Москви й Варшави, виявив багато нових матеріалів із історії України. Здійснював археологічні дослідження, найзначнішим стало відкриття на Княжій горі біля Канева літописного міста Родень. Розкопав також ранньослов'янські могильники на Волині, дюнні стоянки вздовж Дніпра. Заснував і редагував додаток до журналу "Киевская старина", часопис "Археологическая летопись Южной России". Ініціатор створення і перший директор Київського художньо-промислового і наукового музею (Музей старожитностей і мистецтв). 1910-й – серед засновників Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтва. Під час Першої світової війни направлений до Галичини і Буковини для охорони пам'яток історії та культури.

В роки Української революції член Української Центральної Ради від Київської губернії, очільник відділу охорони пам'яток старовини і мистецтва Генерального секретарства освіти, автор проекту першого закону України про охорону пам'яток історії, культури й мистецтва, програми створення національних і регіональних музеїв. Почесний академік Української академії мистецтв (1918), дійсний член Української академії наук (1919). Автор понад 300 наукових праць і публікацій. Помер у Києві. Похований у Каневі на Княжій горі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Історик мистецтва та театру, архівознавець, музеєзнавець. Син Володимира Антоновича, представник Української Центральної Ради, заступник голови УЦР Михайла Грушевського, міністр морських справ. За часів Директорії – міністр мистецтва. Один із фундаторів Української академії наук, Української академії мистецтв та Українського вільного університету.

Дмитро Антонович (1877–1945)

Син Володимира Антоновича. Народився в Києві. Закінчив 4-ту Київську гімназію, Київський та Харківський університети. 1894-го в Каневі створив театральну трупю. 1900 року заснував Революційну українську партію.

У 1906-му виїхав на еміграцію, вивчав західно-європейське мистецтво. Від 1912 року викладав історію мистецтва в Київській мистецькій школі.

У 1917-му увійшов до Української Центральної Ради, став заступником голови УЦР. У жовтні за дорученням Генерального Секретаріату виїхав до Одеси, Херсона, Миколаєва, щоб дослідити питання українізації Чорноморського флоту. Після повернення до Києва призначений Генеральним секретарем морських справ, а від січня 1918 року – міністром морських справ. Співорганізатор Української академії наук та Української академії мистецтв. За Директорії УНР – міністр мистецтва в уряді Чехівського, голова дипломатичної місії УНР у Римі та Празі. Був ініціатором заснування Державного драматичного та Державного народного театрів.

Від 1921 року на еміграції у Відні та Празі. Один із фундаторів Українського вільного університету, пізніше – його ректор. Співзасновник Українського історично-філологічного товариства у Празі. Автор чисельних наукових праць, передусім із історії церковного будівництва, життєписів діячів історії України.

Помер у Празі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Учений-селекціонер, садівник, педагог. Син Левка Сими́ренка. Працював у Міністерстві земельних справ УНР. Очолив садово-городню дослідну станцію в Млієве на ділянці власного маєтку (нині – Центральний державний плодовий розсадник України). Організатор і керівник Всеукраїнського науково-дослідного інституту плодового і ягідного господарства.

Володимир Сими́ренко (1891–1938)

Народився в селі Млієві (нині село в Черкаській області) в родині відомих українських цукропромисловців, садівничих і меценатів. Закінчив сільськогосподарський факультет Київського політехнічного інституту. Під час Першої світової війни опікувався солдатськими крамницями, адже працював у Союзі земств і міст.

Від 1918 року був співробітником відділу садівництва Міністерства земельних справ УНР. У листопаді 1920 на місці симиренківського маєтку в Млієві (саме там, де його батько вивів сорт яблук «ренет Платона Сими́ренка») засновано садово-городню дослідну станцію. Очолив її учений-селекціонер. Водночас працював доцентом, пізніше – професором садівництва і завідувачем кафедри плодово-ягідного господарства Київського політехнічного інституту. Також викладав в Уманському і Полтавському сільськогосподарських інститутах. 1923 року створив Всеукраїнську помологічну комісію. 1930-го організував і очолив Всеукраїнський науково-дослідний інститут плодового і ягідного господарства в Києві. Автор численних наукових і популярних праць та підручників із садівництва.

У 1933-му заарештований органами ДПУ УСРР за “участь в антирадянській терористичній організації” і засуджений до 10-ти років ув’язнення. Достроково звільнений у грудні 1937 року, але в березні 1938-го знову заарештований і страчений у Курську (нині місто в РФ).

Реабілітований 1957 року.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Західноукраїнський письменник–майстер психологічної новели, автор збірок “Синя книжечка”, “Камінний хрест”, “Дорога”, “Моє слово”. Громадський і політичний діяч, учасник делегації, яка брала участь у підписанні Акта злуки УНР і ЗУНР. Його ім’я носять Прикарпатський національний університет і Львівська національна наукова бібліотека України.

Василь Стефаник (1871–1936)

Народився на Станіславщині в селянській родині. Навчався в Снятинській, Коломийській і Дрогобицькій гімназіях, на медичному факультеті Краківського університету. 1899 року опублікована перша збірка новел “Синя книжечка”. За рік вийшов “Камінний хрест”, 1901-го – “Дорога”, 1905-го – “Моє слово”. Важливою подією для Стефаника стало відкриття 1903-го в Полтаві пам’ятника Іванові Котляревському, де познайомився з Лесею Українкою, Оленою Пчілкою, Михайлом Коцюбинським та іншими. 1904–1909 роки проживав у селі Стецевій, а з 1910-го і до кінця життя – на малій батьківщині.

Від початку ХХ століття брав активну участь у громадсько-політичному житті. Двічі обирався депутатом до австрійського парламенту від Української радикальної партії. Заснував у Русові читальню “Просвіти”, був її почесним членом і головою Товариства письменників і журналістів. У роки Української революції входив до УНРади ЗУНР, а також до делегації, яка брала участь у підписанні Акта злуки. 1928-го отримав від уряду УСРР персональну пенсію, від якої відмовився 1933-го на знак протесту проти Голодомору, що вирував Україною. В 1926 році побачила світ остання збірка “Земля”, 1933-го – ювілейне видання “Твори”.

Залишив низку автобіографічних спогадів та багату епістолярну спадщину. Після важкої хвороби помер у селі Русові, де й похований.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Генерал артилерії, котрий прославився власним Музеєм України – унікальною колекцією картин, книг, антикварних меблів і посуду, зброї і карт, архівних документів. Зібрання подарував урядові УСРР, однак зазнав трагічної долі: був заарештований і помер, не дочекавшись вироку в Лук'янівській в'язниці.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Композитор, диригент, священник, громадський діяч. Під час Української революції став співорганізатором кобзарської школи, викладав у Музично-драматичному інституті імені Лисенка. У творчому доробку понад 50 обробок колядок, щедрівок, літургійних творів.

Павло Потоцький (1857–1938)

Народився на Полтавщині в родині військових і меценатів. Закінчив Петровську військову гімназію в Полтаві, Михайлівське артилерійське училище в Санкт-Петербурзі, Артилерійську академію. Брав участь у російсько-турецькій, російсько-японській і Першій світовій війнах. Дослужився до генерала артилерії і командира корпусу. 1896 року організував перший у Російській імперії музей при військовій частині.

У жовтні–листопаді 1917-го працював у петроградській Комісії з реєстрації і повернення до України культурних цінностей. 4 грудня того ж року прийняв українське громадянство.

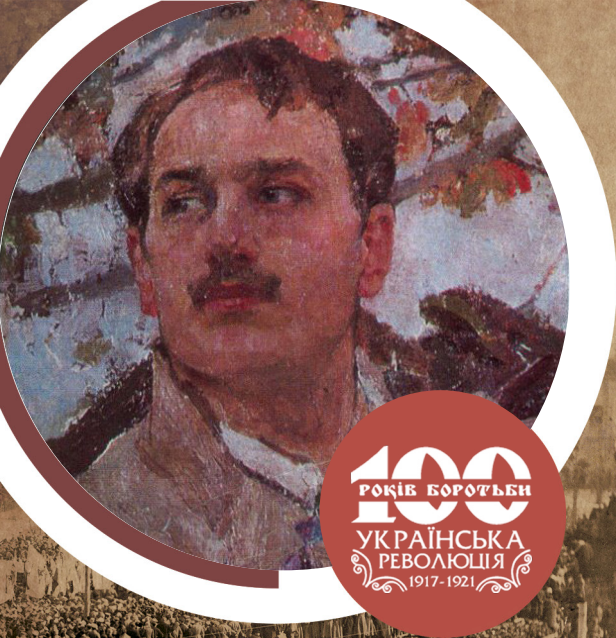
Протягом 40 років збирав твори українського мистецтва, зброю, книжки, антикваріат у Музей України. Його Музей складався з бібліотеки в 17 тисяч томів, колекції гравюр і літографій (15 тисяч), картин (понад 300), меблів, порцеляни, зброї, карт, архіву з гетьманськими універсалами. 1926-го передав зібрання раритетів у дарунок урядові УСРР. “Музей України: Збірка Потоцького” увійшов до щойно утвореного в Києво-Печерській лаврі заповідника “Всеукраїнське музейне містечко”, а самого збирача призначено пожиттєво директором. Але у 1930-ті музей зачинили як буржуазний, Павла Потоцького заарештували. Помер у Лук'янівській в'язниці. Майже цілком загинула і його унікальна збірка. Трагічно склалася й доля родини мецената.

Кирило Стеценко (1882–1922)

Народився в селі Квітки Київської губернії (нині – Черкаська область) у родині сільського живописця. Навчався у Київській духовній семінарії, Музично-драматичній школі імені Лисенка. У 1901–1904 роках написав свої перші чоловічі хори “Бурлака”, “Могила” та кантату “Слава Лисенкові”. Трохи згодом долучився до національного руху, писав волелюбні хори “Заповіт” (на слова Тараса Шевченка), “Содом”, “Прометей” (на слова Коваленка). За це у 1907 році був арештований і висланий із Києва. Мешкаючи в Білій Церкві та Тиврові (1908–1911 роки) викладав спів у навчальних закладах, написав хори “То була тихая ніч” (на слова Лесі Українки), “Сон” (на слова Павла Грабовського), дитячі опери “Лисичка, Котик і Півник” та “Івасик-Телесик”, музичну п'єсу “Сватання на Гончарівці” Григорія Квітки-Основ'яненка. У 1911 році став священником.

У 1917–1920 роках мешкав у Києві, де брав активну участь у створенні кобзарської школи, працював у Всеукраїнському музичному комітеті відділу мистецтва, викладав у Музично-драматичному інституті імені Лисенка. Його музичним творам притаманні емоційність, мелодійність, національні інтонації. У творчому доробку композитора понад 50 обробок колядок, щедрівок, літургійних творів, музикознавчих досліджень.

Помер у селі Веприк (тепер Київщина), де й похований.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Перший ректор Української державної академії мистецтв, художник, майстер народного побуту в монументальних формах, найвідоміші його картини: "Наречена" (1910), "Три віки" (1913), триптих "Життя" (1925–1927), цикл за поемою Тараса Шевченка "Катерина" (1937–1940). Учитель Євгена Волобуєва, Віктора Костецького, Тетяни Яблонської.

Федір Кричевський (1879–1947)

Народився в Лебедині на Слобожанщині. Навчався в Московському училищі живопису, скульптури та архітектури, Петербурзькій Академії мистецтв. 1910 року за конкурсну картину "Наречена" отримав стипендію на відрядження у Берлін, Відень, Париж, Генюю, Рим, Флоренцію, Турин, Венецію. Викладав у Київському художньому училищі, з 1914 року його директор. Співзасновник Української академії мистецтв, перший ректор. Через рік на цій посаді його змінив Георгій Нарбут, а сам Кричевський викладав.

У 1920–1930-х – проректор і декан живописного факультету Київського художнього інституту, викладач Харківського художнього інституту, оформлювач театральної сцени.

1940 року отримав звання заслуженого діяча мистецтв УРСР. У роки Другої світової війни жив у Києві та в Шишаках під нацистською окупацією. Виїхав спочатку до Західної України, а тоді до Кенігсберга (нині Калінінград, РФ). Там був ув'язнений співробітниками "Смершу", а потім відпущений. Перебрався до Києва і знову арештований. Через хворобу звільнили, однак виселили в Ірпінь. Там він доживав віку у злиднях, ще й під контролем органі.

1947-го помер. 1965 року перепохований у Києві на Лук'янівському цвинтарі.

Виховав плеяду видатних художників, зокрема Євгена Волобуєва, Віктора Костецького, Тетяну Яблонську.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Син великого поета. Родом із Нагуєвичів. Пластун – співзасновник організації, автор першого скаутського підручника "Пластові ігри та забави"; летун – організатор і командир авіації УГА, вчений-хімік, винахідник. Учасник Листопадового зриву і визвольних змагань на західноукраїнських землях, про що написав у мемуарах.

Петро Франко (1890–1941)

Народився в селі Нагуєвичі. Син Івана Франка. Навчався на хімічному факультеті Львівської політехніки. Разом із Іваном Чмолюю заснував перший таємний гурток "Пласт". 1914-го скликали перший з'їзд пластунів Галичини та Буковини, влаштували мандрівний табір на Чорногорі. Автор 15 книг для скаутів, першого підручника – "Пластові ігри та забави". У роки Першої світової війни – старшина Легіону Українських січових стрільців. У 1916 році успішно завершив летунську школу біля Сараєва.

Під час Листопадового чину з кулеметною сотнею знаходився на Високому Замку у Львові. Організатор і командир летунських частин, командувач авіації Галицької армії. Здійснив понад 50 бойових вильотів за лінію фронту. Із весни 1919-го – в місії Червоного Хреста. Потім – професор Коломийської гімназії. 1931 року переїхав працювати до Харкова в Інституті прикладної хімії. Викладав хімію в політехнічному інституті, уклав підручник із хімії та "Енциклопедичний словник з хімічної термінології". Зареєстрував 36 винаходів у галузі переробки молока. Написав драму за повістю "Захар Беркут", кіносценарій за повістю "Борислав сміється".

1939–1941 роки – директор музею Івана Франка у Львові. В червні 1941-го вивезений радянською владою зі Львова. Загинув під час спроби втечі з поїзда, яким його намагалися вивезти на схід. За іншими даними, загинув у катівнях НКВД УРСР.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Перша жінка-офіцер, хорунжа та командирка стрілецької чоти Українських січових стрільців, учасниця Листопадового зриву, вояк Галицької армії, науковець та викладач, в'язень мордовських таборів, матір відомого українського історика Ярослава Дашкевича.

Олена Степанів (1892–1963)

Народилася на Львівщині в сім'ї священика. Закінчила вчительську семінарію, Львівський університет. Учасниця молодіжного, січового і пластового рухів. У роки Першої світової війни – хорунжа, командир стрілецької чоти Легіону Українських січових стрільців. Відзначена медаллю хоробрості та військовим хрестом Карла V. Потрапила в полон, вивезена до Ташкента, де перебувала від 1915 до 1917 року. Історія жінки-військовополоненої набула розголосу в західноєвропейській пресі.

Брала участь в організації Листопадового зриву 1918-го. Згодом – чотар 4-ї Золочівської бригади Галицької армії, референт Державного секретаріату закордонних справ ЗУНР. Наприкінці 1919-го виїхала до Відня, де закінчила Український вільний університет, отримала ступінь доктора філософії. 1922–1936 роки викладала географію та історію в гімназії сестер василянок у Львові та на філософському факультеті Українського таємного університету.

У роки Другої світової війни – учитель середньої школи, керівник статистичного бюро Львова. З 1944 року – доцент Львівського університету. У 1946–1947 роках працювала в Києві.

У грудні 1949-го заарештована й засуджена МДБ УРСР на 10 років ув'язнення в таборах Мордовії. 1956-го після звільнення з ув'язнення повернулася до Львова, де й померла. Похована на Личаківському цвинтарі.

Вона подарувала Україні відомого історика Ярослава Дашкевича.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Дипломат часів Української революції 1917–1921 років, генеральний секретар охорони прав національних меншостей, перший міністр закордонних справ УНР, він представляв Україну на першій Асамблеї Ліги Націй у Женеві

Олександр Шульгин (1889 –1960)

Народився на Полтавщині. Нащадок давнього шляхетського роду Устимовичів. Мав родинні зв'язки також із козацько-старшинськими сім'ями Полуботків, Скоропадських, Самойловичів. Після завершення історико-філологічного факультету Петербурзького університету, залишився у місті і працював викладачем. Зустрівши Лютневу революцію в Росії, став активістом Української Національної Ради. Це дозволило йому любити українські інтереси перед Тимчасовим урядом.

У березні 1917-го приїхав до Києва, увійшов до Української Центральної Ради. Йому було довірено очолити інформаційне бюро. Від липня 1917 року обіймав посаду генерального секретаря охорони прав національних меншостей у Генеральному секретаріаті. Після проголошення IV Універсалу стає першим міністром закордонних справ.

За Української Держави продовжив дипломатичну службу. 1919-го на Паризькій мирній конференції був серед переговорників, усіма доступними способами намагався відстояти визнання незалежності України. Проте міжнародна дипломатія на той час вирішувала питання територіальної приналежності Східної Галичини. Після Української революції увійшов до Державного центру УНР у екзилі. В еміграції провадив активну політичну та наукову діяльність.

Помер у Парижі в березні 1960-го.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Поет-символіст, котрий прославився як хормейстер і засновник літературної течії “кларнетизм”. Дебютував і ствердився як новатор у роки Української революції, в тоталітарні часи – на ідеологічній службі партії.

Павло Тичина (1891–1967)

Народився на Чернігівщині. Син сільського дяка, учень Чернігівської духовної семінарії, співак архієрейського хору і помічник регента семінарського хору. Брав участь у створенні самодіяльних співочих колективів у Чернігові. З 1911 року відвідував літературну студію Михайла Коцюбинського, а з наступного – почав друкуватися. Від 1913 року в Києві. Тоді хормейстерська справа стала основною: помічник хормейстера в театрі Миколи Садовського, з Кирилом Стеценком у капелі “Дніпросоюзу”, диригент Капели-студії імені Миколи Леонтовича.

1918 року вийшла перша збірка “Сонячні кларнети”, яка дала назву тичининській версії символізму – “кларнетизму”. Період найвищого творчого злету часів Української революції завершила збірка “Вітер з України”.

З другої половини 1920-х почався ідеологічний тиск, зокрема із опублікованих раніше творів вилучалася національна символіка, деякі вірші, поеми не перевидавалися. Тільки після виходу збірок “Чернігів” (1931), “Партія веде” (1934), “Чуття єдиної родини” (1938) та інших дістав офіційне визнання партійного керівництва. У 1938–1967 роках – депутат Верховної Ради УРСР, у 1946–1962-му – ВР СРСР. У 1943–1948 роках був міністром освіти УРСР. Лауреат Державної премії СРСР і Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка.

Помер у Києві, похований на Байковому цвинтарі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Зірка української сцени родом із Заньків. Неперевершена Наталка Полтавка. Перша народна артистка УСРР. Її ім'я носить Український драматичний театр у Львові.

Марія Заньковецька (Адасовська) (1854–1934)

Народилася в селі Заньки на Чернігівщині в небагатій дворянській родині. Навчалася в приватному училищі в Ніжині та в приватному пансіоні Осовської в Чернігові. Брала уроки співу в Петербурзькій консерваторії (мала красиве мецо-сопрано). Дебютувала 1882 року в Єлизаветграді на сцені першого українського професійного театру під орудою Марка Кропивницького у ролі Наталки-Полтавки. Працювала у трупях Михайла Старицького, Панаса Саксаганського, Івана Карпенка-Карого, Миколи Садовського, Руському народному театрі у Львові та інших. Створила блискучу галерею непересічних жіночих образів (понад 30 ролей). Її творчість справила великий вплив на розвиток української драматургії і створення національного театру. Разом із Миколою Садовським 1907-го організувала перший стаціонарний театр у Києві, керувала аматорськими гуртками в містах Ніжин та Кролевець, входила до складу Товариства українських акторів під орудою Івана Мар'яненка (1915–1917 роки).

У 1918–1922 роках працювала в Києві в Державному народному театрі під орудою Саксаганського та у філіалі Етнографічного театру імені Марії Заньковецької. Знімалася в кінофільмах (“Наталка Полтавка”, “Остап Бандура”, “Наймичка”). Востаннє вийшла на сцену 15 грудня 1922 року. Тоді їй першій в Україні присвоїли звання народної артистки УСРР. Померла в Києві. Похована на Байковому цвинтарі.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Дружина академіка Миколи Василенка. Перша в Україні жінка – доктор історичних наук (1940 року). Її двотомник “Історія України” чотири рази перевиданий вже в незалежній Україні. Популярні також її праці з історії Запоріжжя та заселення Південної України, спогади про Українську революцію та Українську академію наук.

Наталія Полонська-Василенко (1884–1973)

Народилася в Харкові в дворянській родині. Закінчила Києво-Фундуклеївську жіночу гімназію, київські Вищі жіночі курси, Київський університет святого Володимира, де з 1916 року – приват-доцент.

1917 року ініціювала заснування Київського археологічного інституту, його вчений секретар (1918–1924 роки), викладач археології Росії та України. Завідувач музеєм старожитностей Київського університету (1918–1920 роки) і директор трудової школи № 56 (1921–1923-й). Із 1924-го – співробітниця ВУАН. У 1930-х певний час була помічницею Агатангела Кримського. 1940 року захистила в Москві докторську дисертацію на тему: “Нариси з історії заселення південної України в середині XVIII століття”. На початку Другої світової війни очолила Археологічний інститут, Київський центральний архів давніх актів.

У вересні 1943 року виїхала на еміграцію. Професор Українського вільного університету в Празі та Мюнхені, декан його філософського факультету. Дійсний член Українського історичного товариства, Наукового товариства імені Шевченка, Міжнародної академії наук у Парижі. Автор майже 200 наукових трудів із археології, історії України й української церкви, спогадів про визвольні змагання 1917–1921 років, громадських і наукових діячів. Головна праця – двотомна монографія “Історія України”.

Померла та похована в Німеччині.

100
РОКІВ БОРОТЬБИ
УКРАЇНЬСЬКА
РЕВОЛЮЦІЯ
1917-1921

Співзасновниця та учасниця Української Центральної Ради, письменниця, очільниця літературної секції Генерального секретарства освіти. У скрутні часи заробітну плату віддавала “Молодому театрові”.

Валерія О'Коннор-Вілінська (1866–1930)

Народилася на Полтавщині в сім'ї багатого землевласника Де-Коннора, ірландця за походженням, мати належала до роду Лисенків. Навчалася в приватній київській гімназії. Працювала у видавничому комітеті Харківського товариства грамотності, “Харківських відомостях”. Від 1905-го – активістка Київського літературно-артистичного товариства, “Просвіти”, Українського клубу, Товариства українських поступовців. Із Людмилою Старицькою-Черняхівською й Олександром Олесем написала кілька одноактних п'єс і здобула визнання як драматург.

Співзасновниця Української Центральної Ради. 1917–1918-го входила до репертуарної групи Комітету українського національного театру, очолювала літературну секцію Генерального секретарства освіти і міністерства народної освіти УНР. Залишалась на посаді і за Української Держави. Зарплатню віддавала “Молодому театрові”, який тоді був у матеріальній скруті.

За Директорії виїхала до Швейцарії, оскільки її чоловіка призначено консулом у Цюриху. Відтоді жила на еміграції в Австрії та Чехословаччині. Співпрацювала з журналами “Воля”, “Нова Україна”, перекладала твори французьких письменників. У Відні очолювала закордонну українську секцію Ліги миру і свободи. В останні роки життя працювала в термінологічній комісії Української господарської академії в Подєбрадах. Після передчасної смерті чоловіка вкоротила собі віку.

Марія Грушевська (1868–1948)

Народилась у сім'ї сільського священика (дівоче прізвище Вояківська). Закінчила Львівську учительську семінарію, працювала вчителькою. Одружилася із Михайлом Грушевським. Учасниця Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Її переклади українською мовою Гі де Мопассана, Еміля Золя, Йоганна Гете, Антона Чехова друкувалися у "Літературно-науковому віснику". У березні 1915 року поїхала з Михайлом Грушевським до Симбірська, згодом – Казані та Москви. Наприкінці 1916-го повернулася до Києва. На Всеукраїнському національному конгресі обрана до УЦР від громадських організацій Києва. Наложала до Української трудової партії, входила до комісії з розроблення статуту автономії України, Комітету українського національного театру, комісії для заснування Української академії мистецтв. У 1919 році брала участь у жіночому з'їзді в Кам'янці-Подільському, співзасновниця Національної ради українських жінок, заступником голови Ради. Разом із чоловіком емігрувала з України, а 1924 року повернулася до Києва. Відійшла від політичної та громадської діяльності. Важко пережила смерть чоловіка та репресії проти доньки. Писала до Сталіна прохання полегшити її долю. Померла в Києві, похована на Байковому кладовищі.

Перша леді УНР, учителька, перекладач, представниця Української Центральної Ради, займалася розробленням статуту автономії України, створенням українського театру та Української академії наук.

Христина Алчевська (1841– 1920)

Народилась у місті Борзні. Освіту здобула самотужки. В 1860-х роках під псевдонімом "Українка" листувалася з Олександром Герценом. Організувала й утримувала 1862– 1919 роки приватну недільну жіночу школу. В ній здобули освіту майже 17 тисяч жінок. Викладали їм понад 100 педагогів-сподвижників (серед них Дмитро Багалій). 1879 року влаштувала такий самий заклад у селі Олексіївці на Катеринославщині (там учителював Борис Грінченко); сприяла відкриттю Харківського товариства поширення в народі грамотності, Першої безоплатної народної бібліотеки-читальні, домагалася присвоєння парафіяльним школам імені Тараса Шевченка. Загалом вона популяризувала творчість Кобзаря, на її харківській садибі вперше в Україні та світі 1899 року йому встановлено пам'ятник-погруддя. Алчевська ініціювала і керувала колективом 3-томного критико-бібліографічного покажчика "Що читати народу?" (1884–1906) із 4 тисячами рецензій, відгуків, анотацій на твори української та зарубіжної літератури (сама написала їх 1150), а також 3-томного посібника "Книга дорослих", що у 1899–1917 роках витримав 40 видань. Вона – авторка мемуарів "Передумане і пережите" (1912), методичних статей з навчання дорослих та оповідань, укладач "Каталога книг" для недільних шкіл, учасниця педагогічних всеросійських і міжнародних виставок (у Москві та Нижньому Новгороді – 1895, 1896, Парижі – 1889, 1900, Чикаго – 1893), на яких удостоєна золотих та срібних медалей, почесних дипломів. Обрана віце-президентом Міжнародної ліги освіти. Померла в Харкові.

Представниця родини, чиє ім'я носить місто в Луганській області. Педагог – організатор приватної недільної школи у Харкові. На її садибі 1899 року встановлено перший пам'ятник (погруддя) Тарасові Шевченку в Україні.